

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет економіки та управління
Кафедра економічної теорії

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА	Економічна аналітика
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ	05 Соціальна та поведінкові науки
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ	051 Економіка

Форма навчання: очна (денна)

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему «**Аналітичний інструментарій оцінювання резистентності соціальної структури сталого розвитку**»

здобувача Гуменної Софії Леонідівни _____
(підпис)

Науковий керівник: к.е.н., доц. Колядич О.І.

(підпис)

Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)

В.о. завідувача кафедри: д.е.н., проф. Кириленко В.І.

(підпис)

Київ 2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет економіки та управління

(назва факультету / навчально-наукового інституту)

Кафедра економічної теорії

(назва кафедри)

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ

Економічна аналітика

05 Соціальна та поведінкові науки

051 Економіка

ПОГОДЖЕНО

Керівник проектної групи (гарант)
освітньо-професійної програми

М.К. Галабурда

(підпис) (ініціали, прізвище)

20__ р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. завідувача кафедри

В.І. Кириленко

(підпис) (ініціали, прізвище)

20__ р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

здобувачу вищої освіти Гуменній Софії Леонідівні

(прізвище, ім'я, по батькові)

очної (денної) форми навчання

очної (денної), заочної, дистанційної

на підготовку кваліфікаційної бакалаврської роботи

**на тему «Аналітичний інструментарій оцінювання резистентності
соціальної структури сталого розвитку»**

Тему затверджено наказом ректора Університету від "06" березня 2025 р. № 455-ст

Кваліфікаційна бакалаврська робота виконується на матеріалах:

Наукових робіт та видань; аналітичних звітах; інтернет ресурсах, а саме веб-сайти Інституту та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України, Про схвалення Стратегії розвитку системи охорони здоров'я на період до 2030 року для дослідження; внутрішніх статистичних даних Міністерства фінансів України для аналізу сталого розвитку забезпечення гідної праці; постанова

Кабінету Міністрів Про Національну економічну стратегію: даних підприємства бази практики ТОВ «Демідов Потеряйко».

План кваліфікаційної бакалаврської роботи

Розділ 1	Теоретико-методичні засади оцінювання резистентності соціальної структури сталого розвитку (назва розділу)
Розділ 2	Дослідження стійкості соціального середовища в контексті сталого розвитку в Україні (назва розділу)
Розділ 3	Напрями підвищення стійкості соціальної структури сталого розвитку в Україні (назва розділу)
Об'єкт дослідження:	Соціальна структура сучасної економічної системи в умовах сталого розвитку
Предмет дослідження:	особливості та застосування аналітичного інструментарію оцінювання резистентності соціальної структури сталого розвитку
Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи:	Розробка та обґрунтування аналітичного інструментарію для оцінювання резистентності соціальної структури сталого розвитку, визначення ключових факторів, що впливають на її стійкість, та формулювання практичних рекомендацій щодо підвищення

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1	Визначити поняття та фактори забезпечення стійкості соціальної структури сталого розвитку та обґрунтувати критерії та методи оцінювання резистентності соціальної структури сталого розвитку
У розділі 2	Здійснити аналіз поточного стану досягнення цілей сталого розвитку на державному рівні; Надати аналітичну оцінку стійкості соціальної структури сталого розвитку в Україні; Здійснити кореляцію цілей сталого розвитку з економічними індикаторами України
У розділі 3	Здійснити аналіз впливу війни на соціальну структуру сталого розвитку в Україні; Дослідити трансформацію сфери стоматологічної медицини в умовах війни (на прикладі ТОВ “Демідов і Потеряйко”). Розглянути стратегії підвищення стійкості соціальної структури та медичних послуг у післявоєнний період

**Завдання підготував
науковий керівник**

(підпис)

О.І. Колядич

(ініціали, прізвище)

« 10» березня 2025 р.

**Завдання одержав
здобувач**

(підпис)

С.Л. Гуменна

(ініціали, прізвище)

« 10» березня 2025 р.

Реферат

Кваліфікаційна бакалаврська робота містить 69 сторінок, 12 таблиць, 4 рисунки, список використаних джерел з 52 найменувань.

«Аналітичний інструментарій оцінювання резистентності соціальної структури сталого розвитку»

(назва кваліфікаційної бакалаврської роботи)

Об'єктом дослідження є соціальна структура сучасної економічної системи в умовах сталого розвитку.

Предметом дослідження є особливості та застосування аналітичного інструментарію оцінювання резистентності соціальної структури сталого розвитку.

Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи – розробка та обґрунтування аналітичного інструментарію для оцінювання резистентності соціальної структури сталого розвитку, визначення ключових факторів, що впливають на її стійкість, та формулювання практичних рекомендацій щодо підвищення соціальної резистентності в умовах сучасних викликів.

Відповідно до поставленої мети були визначені такі *завдання*:

- визначити поняття та фактори забезпечення стійкості соціальної структури сталого розвитку;
- обґрунтувати критерії та методи оцінювання резистентності соціальної структури сталого розвитку;
- здійснити аналіз поточного стану досягнення цілей сталого розвитку на державному рівні;
- надати аналітичну оцінку стійкості соціальної структури сталого розвитку в Україні;
- здійснити кореляцію цілей сталого розвитку з економічними індикаторами України;
- здійснити аналіз впливу війни на соціальну структуру сталого розвитку в Україні;

- дослідити трансформацію сфери стоматологічної медицини в умовах війни (на прикладі ТОВ «Демідов і Потеряйко»);
- розглянути стратегії підвищення стійкості соціальної структури та медичних послуг у післявоєнний період.

Практичне значення отриманих результатів. Результати можуть бути використані в здійсненні аналізу поточного стану досягнення цілей сталого розвитку на державному рівні; наданні аналітичної оцінки стійкості соціальної структури сталого розвитку в Україні; здійсненні кореляції цілей сталого розвитку з економічними індикаторами України; здійсненні аналізу впливу війни на соціальну структуру сталого розвитку в Україні; дослідженні трансформації сфери стоматологічної медицини в умовах війни (на прикладі ТОВ «Демідов і Потеряйко»); визначенні стратегії підвищення стійкості соціальної структури та медичних послуг у післявоєнний період.

Рік виконання кваліфікаційної бакалаврської роботи 2024-2025.

Рік захисту роботи 2025.

Ключові слова: аналіз, сталий розвиток, фактор, концепція, оцінка, соціальна структура, стійкість.

В і д г у к
про кваліфікаційну бакалаврську роботу
здобувача факультету економіки та управління
освітньо-професійної програми «Економічна аналітика»

Гуменної Софії Леонідівни
(прізвище, ініціали)

на тему «Аналітичний інструментарій оцінювання резистентності соціальної структури сталого розвитку»

1. Актуальність теми: У сучасному світі соціальні структури стикаються з багатьма викликами: економічні кризи, війни, пандемії, міграція, екологічні катастрофи, технологічні зміни. Ці явища вимагають аналізу того, наскільки соціальні інститути, мережі та групи здатні протистояти, адаптуватися та відновлюватися після таких потрясінь. Оцінювання резистентності соціальної структури сталого розвитку є необхідним для виявлення вразливих елементів соціальної системи, прогнозування наслідків зовнішніх та внутрішніх загроз і формування ефективної соціальної політики в умовах нестабільності.

2. Позитивні риси кваліфікаційної роботи: 1) визначено і обґрунтовано критерії та методи оцінювання резистентності соціальної структури сталого розвитку; 2) здійснено аналітичне оцінювання елементів стійкості соціальної структури сталого розвитку в Україні; 3) запропоновано розглянуто стратегії підвищення стійкості соціальної структури та медичних послуг у післявоєнний період.

3. Наявність самостійних розробок автора 1) здійснено кореляцію цілей сталого розвитку з економічними індикаторами України; 2) виявлено та здійснено аналіз окремих чинників впливу війни на соціальну структуру сталого розвитку України; 3) досліджено параметри трансформації сфери стоматологічної медицини в умовах війни (на прикладі ТОВ «Демідов і Потеряйко»).

4. Цінність теоретичних висновків та практичних рекомендацій: висока, з врахуванням того, що робота містить аналітику сучасних даних і сприяє конкретизації проблематики, полегшує пошук і виявлення критеріїв аналітичного інструментарію відповідно визначеній проблематиці, а також з врахуванням незадовільного стану подібних розробок у галузевих міністерствах України.

5. Наявність недоліків: 1) . Розкриваючи зміст нормативно-правового регулювання сталого розвитку в Україні (п.2.2), було б доцільним акцентувати увагу на оцінюванні ефективності актів, норм і прийнятих законів; 2) окремі частини роботи (п. 3.1) містять зайву емпірику, яку доречно було б замінити більш конкретизованим аналітичним матеріалом;

2) В роботі відображено досвід стійкості і адаптації до умов війни ТОВ «Демідов і Потеряйко» та акцентовано увагу на потенційному поширенні цього досвіду, але рекомендаційна база щодо вдосконалення функціонування закладів медичної сфери у відповідності з цілями сталого розвитку є неповною.

6. Загальна оцінка кваліфікаційної бакалаврської роботи та її допущення до захисту перед ЕК: Кваліфікаційна бакалаврська робота Гуменної Софії Леонідівни на тему «Аналітичний інструментарій оцінювання резистентності соціальної структури сталого розвитку» допускається до захисту перед ЕК. Оцінка письмової частини кваліфікаційної роботи 55 балів.

Науковий керівник
доцент кафедри економічної теорії
к.е.н., доцент

Колядич О.І.

“30” травня 2025 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗИСТЕНТНОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	6
1.1. Сутність та ключові концепції сталого розвитку	6
1.2. Поняття та фактори забезпечення стійкості соціальної структури сталого розвитку.....	11
1.3. Обґрунтування критеріїв та методів оцінювання резистентності соціальної структури сталого розвитку	16
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ СТІЙКОСТІ СОЦІАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНИ	22
2.1. Нормативно-правове регулювання сталого розвитку в Україні	22
2.2. Аналіз поточного стану досягнення цілей сталого розвитку на державному рівні.....	27
2.3. Оцінка стійкості соціальної структури сталого розвитку в Україні.....	36
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ СТІЙКОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ.....	45
3.1. Вплив війни на соціальну структуру сталого розвитку: виклики та адаптація.....	45
3.2. Трансформація сфери стоматологічної медицини в умовах війни (на прикладі ТОВ «Демідов і Потеряйко»).....	51
3.3. Стратегії підвищення стійкості соціальної структури та медичних послуг у післявоєнний період.....	56
ВИСНОВКИ.....	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	67

ВСТУП

Актуальність теми. Сталий соціально-економічний розвиток на сучасному етапі постає як ключовий імператив для глобальної спільноти, з огляду на загрози вичерпання природних ресурсів, соціальної нестабільності та посилення екологічних викликів. Сутність концепції сталого розвитку полягає в досягненні збалансованої взаємодії між економічним зростанням, соціальним добробутом та охороною навколишнього середовища. У довгостроковій перспективі це передбачає забезпечення відтворення природно-ресурсного потенціалу, збереження екологічної рівноваги та посилення соціальної справедливості.

З погляду економіки, сталий розвиток не зводиться лише до зростання обсягів валового внутрішнього продукту чи збільшення доходів на душу населення. Він також охоплює якісні трансформації у сфері соціального захисту, доступу до базових послуг, освіти, медицини та зайнятості, що в сукупності формують стійкість соціальної структури. Саме стійкість соціальної структури, здатність суспільства адаптуватися до зовнішніх викликів, зберігати цілісність і функціональність інституцій, забезпечувати рівні можливості та соціальну мобільність, є фундаментальним чинником забезпечення сталого розвитку. Вона виступає запорукою збереження соціального капіталу, попередження соціальних ризиків і формування умов для інклюзивного зростання.

В умовах збройної агресії росії проти України перед державою постала необхідність перегляду підходів до формування та реалізації стратегії сталого розвитку з урахуванням нового безпекового контексту. Війна суттєво трансформує соціальну структуру, змінює пріоритети у сфері державної політики, поглиблює нерівність та загострює проблеми доступу до соціальних благ. За таких обставин забезпечення стійкості соціальної структури набуває особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання забезпечення стійкості соціальної структури сталого розвитку були предметом дослідження зарубіжних та вітчизняних науковців. Серед зарубіжних авторів доцільно виділити праці Brundtland G.H., Daly H., Elkington J., Pearce D., Barbier E., Markandya A., Rockström J., Krebs V., Etzion D., Aragon-Correa A., Андрушків Б. М., Stankeviciute Z., Kunska ja

S., Sterling E., Cullman G. C., Кравченко М. О., Seuring S., Gold S., та ін. Серед вітчизняних авторів: Куценко В., Гаращук О., Топчій О., Холявко Н.І., Жаворонок А.В., Попело О.В., Колоток М.О., Лелеченко А.П., Коваленко Ю.О., Ковалевська А.В., Самойлик Ю.В., Ляшевська О.І., Засєкіна Т.М., Білоцерківець О.Г., Булай Т.В., Гончар Н.Ю., Скуратівський В.А., Палій О.М., Лібанова Е.М., Скуратівський В.А., Трощинський В.П., Ситник П.К., Приятельчук А.О., Іщенко О.М., Штундер І.О., Боголюбов В.М., Клименко М.О., Мельник Л.Г., Ракоїд О.О..

Мета і завдання дослідження. Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи: розробка та обґрунтування аналітичного інструментарію для оцінювання резистентності соціальної структури сталого розвитку, визначення ключових факторів, що впливають на її стійкість, та формулювання практичних рекомендацій щодо підвищення соціальної резистентності в умовах сучасних викликів.

Відповідно до мети визначено наступні *завдання дослідження*:

- визначити поняття та фактори забезпечення стійкості соціальної структури сталого розвитку;
- обґрунтувати критерії та методи оцінювання резистентності соціальної структури сталого розвитку;
- здійснити аналіз поточного стану досягнення цілей сталого розвитку на державному рівні;
- надати аналітичну оцінку стійкості соціальної структури сталого розвитку в Україні;
- здійснити кореляцію цілей сталого розвитку з економічними індикаторами України;
- здійснити аналіз впливу війни на соціальну структуру сталого розвитку в Україні;
- дослідити трансформацію сфери стоматологічної медицини в умовах війни (на прикладі ТОВ «Демідов і Потеряйко»);
- розглянути стратегії підвищення стійкості соціальної структури та медичних послуг у післявоєнний період.

Об'єкт дослідження: соціальна структура сучасної економічної системи в

умовах сталого розвитку.

Предмет дослідження: особливості та застосування аналітичного інструментарію оцінювання резистентності соціальної структури сталого розвитку.

Методи дослідження. Методами, що було використано під час дослідження стали: методи теоретичного узагальнення, аналізу та синтезу, системного аналізу та індукції/дедукції, порівняльного аналізу, статистичного аналізу, графічний та табличний метод.

Теоретичне та практичне значення отриманих результатів. Теоретичне значення отриманих результатів полягає в визначенні поняття та факторів забезпечення стійкості соціальної структури сталого розвитку; обґрунтуванні критеріїв та методів оцінювання резистентності соціальної структури сталого розвитку. Практичне значення отриманих результатів полягає в здійсненні аналізу поточного стану досягнення цілей сталого розвитку на державному рівні; наданні аналітичної оцінки стійкості соціальної структури сталого розвитку в Україні; здійсненні кореляції цілей сталого розвитку з економічними індикаторами України; здійсненні аналізу впливу війни на соціальну структуру сталого розвитку в Україні; дослідженні трансформації сфери стоматологічної медицини в умовах війни (на прикладі ТОВ «Демідов і Потеряйко»); визначенні стратегії підвищення стійкості соціальної структури та медичних послуг у післявоєнний період.

Інформаційну базу дослідження становлять: наукові роботи та видання; аналітичні звіти; інтернет-ресурси, а саме веб-сайти Інституту та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України; нормативно-правові акти, що представлено такими положеннями, як Про схвалення Стратегії розвитку системи охорони здоров'я на період до 2030 року, постанови Кабінету Міністрів Про Національну економічну стратегію; даних підприємства ТОВ «Демідов Потеряйко».

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗИСТЕНТНОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

1.1. Сутність та ключові концепції сталого розвитку

Аналіз визначень сталого розвитку, запропонованих різними дослідниками, демонструє різноманітність підходів до цієї концепції, що охоплюють не лише екологічні, а й економічні та соціальні аспекти стійкості.

1. Класичне визначення Брундтланд (1987)[1]. У доповіді Світової комісії з навколишнього середовища та розвитку підкреслюється ідея сталого розвитку як процесу, який задовольняє потреби поточного покоління, не ставлячи під загрозу можливості майбутніх поколінь. Це визначення стало основою для численних наукових досліджень і практичних підходів, адже воно встановлює базовий принцип збереження ресурсів і їх використання таким чином, щоб майбутні покоління могли також задовольняти свої потреби. Водночас це визначення є досить загальним і не вказує на конкретні механізми, через які можна досягти сталого розвитку.

2. Екосистемний підхід Германом Дейлі (1990)[2]. Г. Дейлі пропонує більш конкретний підхід, який акцентує увагу на обмеженні використання невідновлюваних ресурсів та підтримці рівня економічного розвитку в межах екосистемного потенціалу. Це визначення розвиває концепцію сталого розвитку, зосереджуючи увагу на збереженні природних ресурсів та екологічному балансі. Важливим аспектом є те, що Г. Дейлі вказує на необхідність врахування екологічних обмежень у процесі економічного розвитку, що надає цій концепції більш практичне значення в контексті енергетичних та екологічних викликів.

3. Концепція трьох складових Джона Елкінгтона (1994 р.)[3]. У концепції «потрійного підсумку» Елкінгтон звертається до необхідності одночасного

досягнення економічної ефективності, соціальної справедливості та екологічної відповідальності. Цей підхід підкреслює важливість балансу між різними аспектами сталого розвитку, що дозволяє забезпечити комплексний підхід до управління розвитком на всіх рівнях: економічному, соціальному та екологічному. Водночас, на відміну від попередніх підходів, цей концепт робить акцент на соціальні аспекти, які часто виявляються недостатньо врахованими в традиційних моделях сталого розвитку.

4. Капітальний підхід (Пірс, Барбієр і Маркандья, 1989 р.)[4]. Цей підхід підкреслює важливість збереження і розвитку різних форм капіталу (природного, людського і фізичного), що є необхідною умовою для сталого розвитку. Збереження всіх видів капіталу забезпечує довгострокову стійкість розвитку, оскільки кожен з видів капіталу впливає на інші аспекти економічного і соціального життя. Цей підхід дає зрозуміти, що сталий розвиток вимагає комплексного підходу до управління ресурсами на всіх рівнях, що включає як природні, так і людські ресурси.

5. Концепція «граничних умов» Йохана Рокстрьома (2009 р.)[5]. Модель планетарних меж, розроблена Й. Рокстрьомом визначає межі екологічної стійкості, за яких людська діяльність ще не спричиняє незворотні зміни в екосистемах планети. Цей підхід акцентує на важливості врахування екологічних обмежень для досягнення сталого розвитку, що дозволяє визначити «безпечні межі» для різних видів діяльності людства. Й. Рокстрьом вказує на необхідність глобального підходу, який враховує планетарні межі і обмеження природних ресурсів, що є важливим у контексті боротьби зі змінами клімату та іншими глобальними проблемами.

Таким чином, дані підходи до визначення сталого розвитку мають свої особливості. Класичне визначення Брундтланд підкреслює необхідність збереження ресурсів для майбутніх поколінь, але не вказує на конкретні механізми, тоді як підходи, запропоновані Дейлі, Елкінтоном та іншими, додають важливі елементи, які стосуються екосистемного балансу, соціальної справедливості та капітального підходу. Модель планетарних меж Рокстрьома додає до цієї концепції

елементи екологічних обмежень, що дозволяє більш чітко визначити межі стійкості для людської діяльності в глобальному контексті.

У вітчизняній економічній літературі вже більше двох десятиліть ведеться полеміка щодо визначення сутності та складових сталого розвитку (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 – Теоретичні підходи до визначення категорії «сталий розвиток»

Автор	Підхід до визначення поняття «сталий розвиток»
1	2
В. Куценко, О. Гаращук, О. Топчій [6]	Сталий розвиток передбачає досягнення соціальної стабільності та економічної динаміки, створення умов для гармонійного розвитку особистості, розширення соціальних функцій підприємств до рівня, що сприяє підвищенню ефективності господарювання, мінімізації непродуктивних витрат та зростанню рентабельності. Він також включає розвиток системи соціального партнерства, що ґрунтується на конструктивній взаємодії між державою, роботодавцями та працівниками з метою досягнення узгоджених рішень у сфері трудових та соціально-економічних відносин і справедливого розподілу валового внутрішнього продукту.
Н. Холявко, А. Жаворонок, О. Попело, М. Колоток [7]	Сталий розвиток трактується як довготривалий поступальний розвиток держав, заснований на скоординованих зусиллях усіх сегментів суспільства, спрямованих на подолання бідності, зменшення соціальної несправедливості та нерівності, забезпечення миру й захисту природного середовища.
А. Лелеченко [8]	Сталий розвиток є процесом якісних перетворень, що забезпечує гармонізацію інтересів особи, суспільства та держави на основі досягнення економічної ефективності, фінансової стабільності, сталого зростання, а також розвитку екологічної та соціальної підсистем суспільства з урахуванням викликів національної безпеки та зовнішнього середовища.
О. Лазарєва [9]	Сталий розвиток передбачає збереження довгострокової економічної вигоди від використання природних ресурсів та визнання важливості охорони фізичних характеристик навколишнього середовища, а також екологічних функцій, які воно виконує.
Ю. Коваленко [10]	Сталий розвиток регіонів розглядається як процес інтегрованих змін, спрямованих на досягнення якісно нового рівня функціонування регіональної системи, що ґрунтується на наявному стані та перспективних соціально-економічних й екологічних потенціалах регіону.
О. Ляшевська [13]	Сталий розвиток виступає як концепція формування державної політики, заснованої на гармонізації соціальних, економічних і екологічних складових з метою забезпечення потреб як нинішнього, так і майбутніх поколінь.
Л. Квятковська [15]	Сталий розвиток визначається як функціонування національного господарського комплексу, в якому забезпечується одночасне задоволення зростаючих матеріальних та духовних потреб населення, екологічно безпечна й ефективна господарська діяльність, раціональне використання природних ресурсів, збереження і відновлення екологічного середовища та природно-ресурсного потенціалу суспільного виробництва.

Продовження таблиці 1.1

1	2
А. Ковалевська, С. Зеленський, Р. Петрова [11]	Сталий розвиток означає такий тип прогресу, що задовольняє потреби сучасного покоління, не підриваючи можливості майбутніх поколінь забезпечувати свої потреби як у кількісному, так і в якісному вимірах.
Ю. Самойлик [12]	Сталий розвиток базується на досягненні збалансованості між економічною діяльністю та екологічною безпекою шляхом впровадження раціонального природокористування, особливо в контексті енергоспоживання, із врахуванням обмежених ресурсних можливостей планети.
Т. Засєкіна, М. Тишковець [14]	Сталий розвиток вимагає встановлення збалансованого підходу між задоволенням актуальних потреб людства та необхідністю захисту інтересів майбутніх поколінь, включаючи їх право на безпечне і сприятливе довкілля.

Джерело: розроблено автором на основі [6-15]

Змістовний аналіз наведених підходів до визначення поняття «сталий розвиток» свідчить про його міждисциплінарний характер, який інтегрує соціальні, економічні, екологічні та інституційні аспекти. У визначенні, запропонованому В. Куценком, О. Гаращуком і О. Топчієм, акцент зроблено на соціально-економічному аспекті, що включає стабільність у суспільстві, динамічний економічний розвиток, удосконалення соціальних функцій підприємств і розвиток соціального партнерства. Таким чином, сталий розвиток трактується як соціально орієнтована модель господарювання, що передбачає досягнення соціальної злагоди та економічної ефективності.

Підхід Н. Холявко, А. Жаворонка, О. Попела та М. Колотка характеризується глобальною перспективою сталого розвитку як тривалого позитивного поступу, орієнтованого на зменшення бідності, нерівності та забезпечення миру, із виразною увагою до інтегрованості дій усіх суспільних сегментів. Подібну гуманістичну спрямованість має підхід А. Лелеченка, де сталий розвиток розглядається як процес гармонізації інтересів людини, суспільства та держави, із дотриманням економічної ефективності, соціальної стабільності та екологічного балансу, враховуючи ризики, пов'язані з національною безпекою.

О. Лазарєва акцентує увагу на необхідності збереження довготривалої економічної вигоди від використання природних ресурсів, при цьому наголошуючи

на важливості збереження екологічних функцій довкілля, що відповідає еколого-економічному підходу до трактування сталого розвитку. Аналогічно, Ю. Самойлик фокусується на досягненні балансу між економічною діяльністю та екологічною безпекою, вказуючи на необхідність раціонального природокористування, особливо в енергетичному секторі.

Із просторово-територіальної позиції сталий розвиток розглядає Ю. Коваленко, визначаючи його як процес трансформації регіональної системи з урахуванням наявного та потенційного соціально-економічного і екологічного капіталу, що дає змогу віднести це трактування до регіонального рівня сталого розвитку. У свою чергу, Л. Квятковська пропонує системний підхід до розуміння сталого розвитку як функціонування народногосподарського комплексу за умов одночасного забезпечення матеріальних і духовних потреб населення, раціонального використання природних ресурсів та збереження екологічного середовища, що також поєднує економічну, соціальну та екологічну складові.

Узагальнений інституційно-політичний підхід представлено в роботах О. Ляшевської, яка розглядає сталий розвиток як концепцію державної політики, що ґрунтується на гармонізації ключових складових – соціальної, економічної та екологічної. Подібну логіку підтримують Т. Засєкіна та М. Тишковець, акцентуючи на необхідності балансу між потребами сучасного людства та правами майбутніх поколінь на безпечне довкілля. Тим самим підкреслюється етичний і міжпоколінний вимір поняття.

Таким чином, проаналізовані визначення дозволяють виокремити чотири основні підходи до трактування категорії «сталий розвиток»: соціально-економічний, еколого-економічний, просторово-регіональний та інституційно-політичний. Попри різні акценти, всі вони підкреслюють необхідність досягнення балансу між розвитком і збереженням ресурсів, між потребами сьогодення та інтересами майбутніх поколінь, що й визначає сутність сталого розвитку як багатоаспектного, збалансованого й стратегічно орієнтованого процесу трансформації суспільства.

Отже, сталий розвиток являє собою стратегічно орієнтований, довготривалий та збалансований процес соціально-економічного і екологічного трансформування суспільства, що передбачає гармонізацію інтересів особи, суспільства, держави та довкілля, спрямований на задоволення потреб сучасного покоління без загрози для можливостей майбутніх поколінь, із урахуванням ресурсних обмежень, викликів національної та глобальної безпеки, а також принципів соціальної справедливості, інституційної взаємодії й відповідального природокористування. Сталий розвиток визначається як цілеспрямований, системний процес узгодження соціальних, економічних і екологічних компонентів суспільного розвитку, орієнтований на раціональне використання, збереження та поступове відновлення природного середовища з метою забезпечення високої якості життя населення. Концепція сталого розвитку сформувалася як результат інтеграції трьох ключових підсистем - економічної, соціальної та екологічної, і ґрунтується на досягненні балансу між ними шляхом реалізації послідовних і взаємопов'язаних дій.

1.2. Поняття та фактори забезпечення стійкості соціальної структури сталого розвитку

Соціальна нестабільність чинить деструктивний вплив на загальний рівень добробуту населення, знижує рівень його соціальної захищеності, порушує ефективне функціонування ринку праці та ускладнює забезпечення зайнятості, водночас сприяючи поширенню настроїв соціального утриманства та поступовій втраті трудового потенціалу суспільства. Сукупність зазначених явищ становить суттєву загрозу для підтримання соціально-економічної стабільності в довгостроковій перспективі.

Соціальна складова є ключовим елементом триєдиної концепції сталого розвитку, яка передбачає гармонійне поєднання економічного зростання, екологічної безпеки та соціальної справедливості. Стійкість соціальної структури

у цьому контексті означає здатність суспільства зберігати внутрішню цілісність, адаптуватися до змін та забезпечувати високий рівень соціальної згуртованості, рівного доступу до благ, соціального захисту й справедливого розподілу ресурсів.

Формування та підтримання соціальної стійкості вимагає врахування широкого кола факторів – від економічної безпеки домогосподарств до ефективності соціальних інститутів, доступу до якісної освіти, охорони здоров'я, рівня зайнятості та дотримання прав людини.

Процес забезпечення стійкості соціальної структури сталого розвитку детермінується сукупністю важливих факторів, з-поміж яких визначальними виступають рівень гармонізації соціальних відносин у суспільстві, ефективність механізмів соціального захисту населення, а також надійність пенсійного забезпечення як елементу соціального відтворення. Особливої значущості ці чинники набувають в умовах затяжних кризових і шоківих впливів, що супроводжуються системними трансформаціями й вимагають від соціальної структури здатності до постійної адаптації до нових соціально-економічних викликів [16, с. 60]. У такому контексті стійкість соціальної структури розглядається як її спроможність оперативно реагувати на зовнішні й внутрішні загрози, забезпечуючи безперервність функціонування, внутрішню цілісність та здатність до самовідновлення. Важливу роль відіграють компенсаторні механізми, які спрямовані на зменшення деструктивного впливу криз на соціальні інститути, що, у свою чергу, є пріоритетним напрямом у реалізації політики сталого розвитку.

У контексті сталого розвитку поняття «забезпечення стійкості соціальної структури» розкриває комплекс заходів і механізмів, спрямованих на збереження функціональної цілісності соціальних інститутів і відносин за умов постійних внутрішніх і зовнішніх викликів. Поєднуючи системний підхід із теоріями соціальної резильєнтності, така концепція включає нормативно-інституційні, соціально-трудова та психологічні інструменти взаємодії між державою, ринком і громадянським суспільством. Вона забезпечує баланс між економічними можливостями та соціальними потребами населення, що є запорукою рівного

доступу до ресурсів, зростання добробуту й зміцнення соціального капіталу для сьогоденних і майбутніх поколінь.

Забезпечення стійкості соціальної структури сталого розвитку – це комплексний процес підтримання збалансованого функціонування соціальних інститутів, відносин, норм і ролей у суспільстві з метою забезпечення довготривалого гармонійного розвитку. Він передбачає:

- соціальну інтеграцію та згуртованість, що сприяють уникненню конфліктів і соціальної напруги;
- соціальну справедливість через рівний доступ до ресурсів, послуг, можливостей освіти, охорони здоров'я та працевлаштування;
- стійкість до зовнішніх шоків, зокрема економічних, екологічних чи політичних криз;
- участь громадян у прийнятті рішень, що впливають на їхнє життя;
- підтримку соціального капіталу, довіри та солідарності в суспільстві.

Таким чином, забезпечення стійкості соціальної структури означає створення таких умов, за яких суспільство здатне адаптуватися до змін, не втрачаючи внутрішньої рівноваги, і підтримує розвиток, що відповідає потребам як нинішніх, так і майбутніх поколінь.

Наукова думка свідчить про те, що поняття стійкості соціальної структури інтерпретується як комплексна характеристика стану, за якого досягається правова та інституційна захищеність ключових соціальних інтересів особи, суспільства і держави в умовах потенційних внутрішніх і зовнішніх загроз [17, с. 17]; як рівень забезпечення безпеки функціонування, стабільного відтворення й розвитку соціальної системи через реалізацію узгоджених політичних, правових, економічних, ідеологічних, організаційних і соціально-психологічних заходів; як показник соціальної збалансованості, що гарантує нормальне функціонування суспільства у всіх його проявах – демографічному, культурному, національному – в межах парадигми сталого розвитку [18, с. 24].

Стійкість соціальної структури розуміється як здатність соціальних систем (інститутів, спільнот, мереж) утримувати свою функціональність і відновлюватися

після шоків впливів – економічних, політичних або екологічних. З позицій теорії систем, це означає наявність внутрішніх механізмів саморегуляції та адаптації, що забезпечують баланс між складовими системи та зовнішнім середовищем.

Стійкість соціальної сфери, що охоплює демографічні, економічні, соціальні, політичні та культурні компоненти, відповідно до підходу А. Приятельчука, розглядається як прояв соціальної сталісності, яка виконує функцію цільового орієнтиру або стану соціальної стабільності. Цей феномен безпосередньо пов'язується зі здатністю соціуму до інтеграції та адаптації в умовах постійних змін, що зумовлює необхідність наявності превентивних механізмів, спрямованих на запобігання виходу ключових елементів соціальної системи за межі критично допустимих параметрів [19, с. 137].

У контексті власного бачення, стійкість соціальної сфери слід тлумачити як стан функціонування індивіда та суспільства, що базується на стабільності соціальної системи забезпечення умов життєдіяльності особистості, її соціального захисту, а також здатності системи протистояти впливу чинників, які загрожують зростанням соціальних ризиків. Це поняття має полікритеріальний характер і охоплює економічні, політичні, соціальні та духовні виміри, відображаючи сукупність детермінант, що впливають на якість життєвого середовища людини, її соціальне благополуччя та здатність суспільства до сталого розвитку й самозбереження.

Ознаками порушення стійкості соціальної сфери є: неефективність державної політики щодо покращення трудових доходів громадян; недостатність заходів щодо боротьби з бідністю населення; неефективність використання трудового потенціалу працездатного населення; недосконала система охорони здоров'я та соціального захисту; поширення наркотичної залежності та алкоголізму; демографічна криза; обмежений доступ до якісної освіти; моральна та духовна деградація суспільства.

З точки зору структури та ефективності функціонування, стійкість соціальної сфери передбачає наявність певних суб'єктів, об'єктів, принципів, механізмів і

інструментів державної політики, які сприяють забезпеченню соціальної стійкості.
(рис. 1.1).

Рисунок 1.1 - Елементи стійкості соціальної сфери в рамках концепції сталого розвитку

Джерело: розроблено автором на основі [20]

Отже, стійкість соціальної структури є важливим елементом сталого розвитку, що включає не лише економічну стабільність, але й соціальну справедливість, екологічну безпеку та внутрішню згуртованість суспільства. Вона вимагає здатності адаптуватися до змінних умов, реагувати на внутрішні та зовнішні загрози, а також зберігати соціальну цілісність у періоди кризових ситуацій. Ключовими чинниками, що забезпечують таку стійкість, є ефективність соціального захисту, доступ до основних соціальних благ, правова захищеність та розвиток інституцій, здатних до реагування на соціально-економічні виклики. Формування соціальної стійкості вимагає не лише стратегічного управління, але й реалізації превентивних механізмів, які здатні попереджати деструктивні явища в суспільстві. Таким чином, стійкість соціальної сфери є політичним, економічним, соціальним і культурним фактором, який забезпечує стабільність суспільства і сприяє його сталому розвитку.

1.3. Обґрунтування критеріїв та методів оцінювання резистентності соціальної структури сталого розвитку

У контексті забезпечення сталого розвитку надзвичайно важливим є формування науково обґрунтованих підходів до оцінювання резистентності соціальної структури, що розуміється як здатність соціальної системи ефективно функціонувати в умовах зовнішніх і внутрішніх викликів, зберігаючи соціальну рівновагу, інституційну цілісність, інклюзивність і орієнтацію на довгострокові цілі суспільного розвитку. Резистентність соціальної структури у цьому випадку інтерпретується як стійкість соціальних інститутів до дестабілізуючих впливів, рівень адаптивного потенціалу населення, ефективність управління соціальними ризиками та наявність механізмів самовідновлення соціального середовища.

Для оцінювання резистентності доцільним є використання низки взаємодоповнюючих методів, кожен з яких дозволяє зафіксувати різні аспекти стійкості соціальної системи.

Таблиця 1.2 – Основні методи оцінювання резистентності стійкості соціальної структури сталого розвитку

Метод	Сутність
Індикаторний підхід	Оцінювання на основі системи кількісних та якісних показників соціального розвитку.
Комплексне соціологічне моделювання	Збір суб'єктивних даних про соціальні настрої через соціологічні дослідження.
Системно-динамічне моделювання	Аналіз взаємозв'язків між елементами соціальної системи для моделювання її поведінки в умовах стресу.
SWOT-аналіз соціальної структури	Виявлення сильних і слабких сторін, можливостей та загроз функціонування соціальної системи.
Оцінка інституційної спроможності	Аналіз якості державного управління, правового захисту, соціального діалогу та участі громадянськості.
Індекс резильєнтності соціальної системи	Інтегральний показник, що відображає адаптивність, вразливість та трансформаційну здатність соціальної системи.

Джерело: розроблено автором на основі [21;23]

Одним із ключових є індикаторний підхід, який базується на використанні системи релевантних кількісних та якісних показників соціального розвитку. До таких індикаторів, зокрема, належать рівень бідності, безробіття, доступність і якість освіти та медичних послуг, індекс соціальної інклюзії, гендерної рівності, міжрегіональної та міжгенераційної мобільності тощо. Оцінювання резистентності в цьому випадку здійснюється шляхом порівняння фактичних значень з еталонними або нормативно встановленими орієнтирами.

Важливим методом є комплексне соціологічне моделювання, що передбачає застосування таких дослідницьких процедур, як анкетування, глибокі інтерв'ю, фокус-групові дискусії та експертні опитування з метою виявлення рівня соціальної довіри, задоволеності життям, почуття безпеки та готовності до соціальної участі. Цей метод дозволяє ідентифікувати приховані загрози резистентності та оцінити потенціал саморегуляції соціальної системи.

Значну роль відіграє також системно-динамічне моделювання, яке дозволяє аналізувати складні взаємозв'язки між окремими елементами соціальної системи (економічними, демографічними, інституційними, освітніми, медичними тощо) та прогнозувати реакції системи на стресові впливи. Застосування цього методу створює підґрунтя для обґрунтування сценаріїв розвитку соціальної структури з урахуванням її адаптаційної спроможності.

У практиці стратегічного аналізу широко використовується SWOT-аналіз соціальної структури, який дозволяє визначити сильні й слабкі сторони соціальної системи, а також зовнішні можливості та загрози, що впливають на її функціонування. Результати такого аналізу є основою для розроблення заходів щодо підвищення резистентності на макро- та мезорівнях.

Окремим важливим напрямом є оцінка інституційної спроможності, яка передбачає аналіз якості управлінських процесів, рівня правової забезпеченості соціальних прав і гарантій, ефективності державних програм соціального захисту, наявності механізмів соціального діалогу та участі громадян у прийнятті рішень. Така оцінка дозволяє зробити висновки щодо здатності інституцій забезпечувати сталість соціального розвитку навіть в умовах криз.

З-поміж інноваційних методик варто виокремити розрахунок індексу резильєнтності соціальної системи, який є інтегральним показником, що поєднує аспекти вразливості, адаптивності та трансформаційної здатності суспільства. Його формування базується на багатовимірному статистичному аналізі індикаторів, що характеризують економічну стабільність, соціальну згуртованість, участь громадян у суспільному житті, рівень довіри до державних інститутів тощо.

Отже в табл. 1.3 узагальнимо основні методи оцінки резистентності стійкості соціальної структури сталого розвитку

Таблиця 1.3 – Узагальнена характеристика методів оцінювання резистентності стійкості соціальної структури сталого розвитку

Метод	Основні індикатори / інструменти	Призначення / Очікувані результати
Індикаторний підхід	Рівень бідності, безробіття, доступність і якість освіти та медицини, індекси соціальної інклюзії, гендерної рівності, мобільності.	Визначення ступеня відповідності соціального стану еталонним орієнтирам.
Комплексне соціологічне моделювання	Анкетування, інтерв'ю, фокус-групи, експертні опитування.	Виявлення прихованих ризиків та оцінка потенціалу саморегуляції системи.
Системно-динамічне моделювання	Економічні, демографічні, інституційні, освітні та медичні дані.	Прогнозування реакцій системи на зовнішні виклики, розроблення сценаріїв адаптації.
SWOT-аналіз соціальної структури	Внутрішні та зовнішні чинники, що впливають на соціальну стійкість.	Формування стратегій зміцнення резистентності на макро- та мезорівнях.
Оцінка інституційної спроможності	Ефективність програм соцзахисту, участь громадян у прийнятті рішень, правова база соціальної політики.	Визначення здатності інституцій підтримувати сталість розвитку в умовах криз.
Індекс резильєнтності соціальної системи	Статистичні дані щодо економічної стабільності, соціальної згуртованості, довіри до інститутів, участі громадян у суспільному житті.	Комплексна оцінка здатності суспільства до збереження сталості в умовах дестабілізації.

Джерело: розроблено автором

Таким чином, використання сукупності зазначених методів створює методологічну основу для здійснення системної, всебічної та об'єктивної оцінки резистентності соціальної структури сталого розвитку, що є необхідною умовою формування ефективної соціальної політики та механізмів забезпечення соціальної безпеки в довгостроковій перспективі. Кожен із представлених підходів, від індикаторного до індексу резильєнтності, фіксує окремі аспекти соціальної стійкості, що дозволяє охопити як об'єктивні структурні характеристики, так і суб'єктивні соціальні настрої та поведінкові реакції населення. Така багатокомпонентна методологічна база створює підґрунтя для системного аналізу соціальної системи, її адаптивного потенціалу та здатності до самовідновлення в умовах внутрішніх і зовнішніх викликів. Відтак, саме поєднання кількісних і якісних методів, аналітичних і прогностичних підходів дозволяє сформулювати цілісне уявлення про рівень резистентності соціальної структури, що є необхідним для розроблення ефективної соціальної політики в умовах сталого розвитку.

Оцінювання резистентності соціального середовища до сталого розвитку передбачає всебічний аналіз здатності соціальних систем і громад ефективно протистояти впливу екологічних, економічних та соціальних потрясінь, адаптуватися до умов невизначеності та відновлювати функціональність без втрати рівня соціального добробуту. У цьому контексті важливо не лише враховувати наявні соціальні ресурси, а й оцінювати рівень згуртованості, адаптивності та інституційної спроможності громад.

Для досягнення зазначених цілей у сучасній науковій і прикладній практиці застосовується низка аналітичних інструментів та концептуальних підходів, що дозволяють здійснювати комплексне оцінювання стійкості соціального середовища.

Одним із таких інструментів є аналіз соціальних мереж (Social Network Analysis, SNA), який передбачає картографування та дослідження соціальних зв'язків між окремими індивідами, домогосподарствами чи організаціями [22;23]. Застосування цього інструменту дозволяє ідентифікувати структуру соціальних зв'язків у межах громади, визначити вузлові точки обміну інформацією та

ресурсами, а також оцінити потенціал соціальної взаємодії для підтримання сталого розвитку.

Таблиця 1.4 - Основні інструменти для оцінки резистентності стійкості соціальної структури сталого розвитку

Назва інструменту / підходу	Основне призначення та характеристика
Аналіз соціальних мереж	Картографування та дослідження соціальних зв'язків між індивідами, домогосподарствами, організаціями; виявлення структури зв'язків і точок обміну ресурсами; оцінка потенціалу соціальної взаємодії для сталого розвитку.
Спільна оцінка сільських територій	Метод із залученням громади до дослідницького процесу; сприяє формуванню спільного бачення потреб і пріоритетів розвитку, підвищенню залучення населення до планування сталих змін.
Інструмент оцінки ризиків на рівні громади	Визначення кліматичних ризиків та вразливостей громад; адаптація заходів сталого розвитку до локального контексту та потреб.
Підхід до сталого життєзабезпечення	Оцінка впливу політик і програм на засоби до існування; акцент на багатокomпонентності джерел добробуту, їхній вразливості та необхідності зміцнення локальних стратегій.
Інструмент оцінки соціального капіталу	Кількісне та якісне вимірювання соціального капіталу: рівня довіри, соціальних норм, щільності мереж; підтримка колективних дій і партнерств для сталого розвитку.

Джерело: розроблено автором на основі [22-30]

Іншим важливим підходом є спільна оцінка сільських територій (Participatory Rural Appraisal, PRA), яка базується на залученні місцевих жителів до дослідницького процесу задля формулювання спільного бачення пріоритетів розвитку[24]. Такий підхід не лише сприяє підвищенню обізнаності громади, але й забезпечує більш ефективне включення місцевих потреб до процесу планування сталих змін.

Важливу роль у дослідженні соціальної стійкості відіграє також інструмент оцінки ризиків на рівні громади (Community Risk Screening Tool – Adaptation and Livelihoods, CRISTAL), розроблений Програмою розвитку ООН [25;26]. Його

основна мета полягає в ідентифікації основних кліматичних ризиків і вразливостей громад, що дозволяє адаптувати заходи сталого розвитку відповідно до локального контексту та потреб.

Широко застосовується підхід до сталого життєзабезпечення (Sustainable Livelihoods Approach, SLA), який був запропонований Міністерством міжнародного розвитку Великої Британії (DFID) для оцінювання впливу політик і програм на засоби до існування населення[27;28]. Цей підхід підкреслює важливість урахування різноманітності джерел добробуту, їхньої вразливості до зовнішніх впливів та необхідності зміцнення локальних стратегій виживання.

Окремо слід виокремити інструмент оцінювання соціального капіталу (Social Capital Assessment Tool, SCAT), розроблений Світовим банком [29;30]. Він надає змогу здійснювати кількісне та якісне вимірювання таких складових соціального капіталу, як довіра, норми взаємодії, щільність соціальних мереж, що, у свою чергу, є критично важливими чинниками для формування здатності громад до колективних дій та побудови ефективних партнерств у сфері сталого розвитку.

Таким чином, використання зазначених інструментів дозволяє здійснювати комплексну оцінку стійкості соціального середовища, враховуючи специфіку соціальних взаємозв'язків, наявні ресурси, інституційні механізми реагування на ризики та рівень залучення населення до процесів прийняття рішень. Це, своєю чергою, створює передумови для формування адаптивних стратегій розвитку, орієнтованих на довгострокову стійкість соціально-економічних систем.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ СТІЙКОСТІ СОЦІАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНИ

2.1. Нормативно-правове регулювання сталого розвитку в Україні

Сталий розвиток став невід'ємною складовою міжнародної політики багатьох держав, що прагнуть досягти економічного зростання без шкоди для навколишнього середовища та майбутніх поколінь. Проблеми сталого розвитку в Україні є складним і багатовимірним явищем, що потребує системного підходу та злагоджених дій на всіх рівнях управління. Незважаючи на певні досягнення, такі як покращення доступу до інфраструктури та комунікацій, Україна досі стикається з низкою труднощів, зокрема з війною, економічною нестабільністю, соціальними проблемами та екологічними загрозами. Країна також зазнає значних труднощів у впровадженні принципів сталого розвитку, зокрема через залежність від традиційних промислових галузей, недостатній рівень інновацій та інвестицій у відновлювану енергетику, а також через низьку екологічну сталість. Інтеграція України у глобальні економічні процеси, виконання міжнародних зобов'язань згідно з Паризькою кліматичною угодою та адаптація до стандартів ЄС вимагають розробки та реалізації ефективних національних стратегій сталого розвитку.

25 вересня 2015 року на саміті ООН у Нью-Йорку було прийнято «Порядок денний у сфері сталого розвитку на період до 2030 року», у якому визначено 17 цілей сталого розвитку (ЦСР) та 169 завдань[31]. Країни світу зобов'язалися розробити національні стратегії, що відповідатимуть Глобальній стратегії сталого розвитку, та адаптувати свої національні цілі до ЦСР. В Україні було проведено масштабні консультації на центральному та місцевому рівнях за участю понад 800 провідних експертів із різних сфер діяльності в рамках адаптації цілей сталого розвитку до ЦСР за підтримки ПРООН.

За результатами проведених консультацій 15 вересня 2017 року Уряд України оприлюднив Національну доповідь «Цілі сталого розвитку», підготовлену Міністерством економіки України та затверджену Міжвідомчою робочою групою високого рівня, яка здійснювала організацію процесу впровадження ЦСР в Україні [32]. У документі враховані специфічні умови національного розвитку, а також визначено 86 цілей розвитку та 172 базових індикатори для досягнення ЦСР. Наступним етапом став Указ Президента України від 30 вересня 2019 року «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» [33]. Указ окреслює Цілі сталого розвитку країни як додаткові критерії для підготовки прогнозних і програмних документів та проєктів нормативно-правових актів. Президент України також ухвалив рішення щодо забезпечення виконання ЦСР до 2030 року, що повністю відповідатиме глобальним ЦСР, визначеним у Порядку денному ООН, та доручив Кабінету Міністрів України здійснити аналіз прогнозних і програмних документів з урахуванням ЦСР України, а також визначити механізми їх досягнення, зокрема створення ефективної системи реалізації ЦСР у країні, що передбачатиме щорічне звітування. Ініціативою Міністерства економіки України була розроблена система моніторингу реалізації ЦСР в Україні.

Для забезпечення ефективної координації процесу імплементації Цілей сталого розвитку на національному рівні була створена міжвідомча робоча група, відповідальна за досягнення зазначених Цілей. Відповідне Положення про групу та її склад були затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 29 серпня 2023 року № 923. Ураховуючи кроссекторальний характер Цілей сталого розвитку, головою цієї групи був призначений Міністр Кабінету Міністрів України. До складу групи увійшли представники міністерств, інших державних органів, а також міжнародних і громадських організацій та наукових установ. В рамках роботи міжвідомчої групи для кожної з 17 Цілей сталого розвитку було утворено окремі робочі групи, що очолюються заступниками міністрів відповідних міністерств. У процесі роботи робочих груп було здійснено перегляд національних завдань і індикаторів, що сприяли уточненню напрямків і цілей досягнення сталого розвитку [34].

На основі результатів роботи Уряд схвалив розпорядження “Деякі питання забезпечення досягнення Цілей сталого розвитку в Україні” (від 29 листопада 2024 року № 1190), яким були затверджені національні завдання, індикатори їх досягнення, цільові значення до 2030 року, а також визначено координаторів для кожної ЦСР[35].

Таким чином, в законодавстві України вектор сталого розвитку закріплений в:

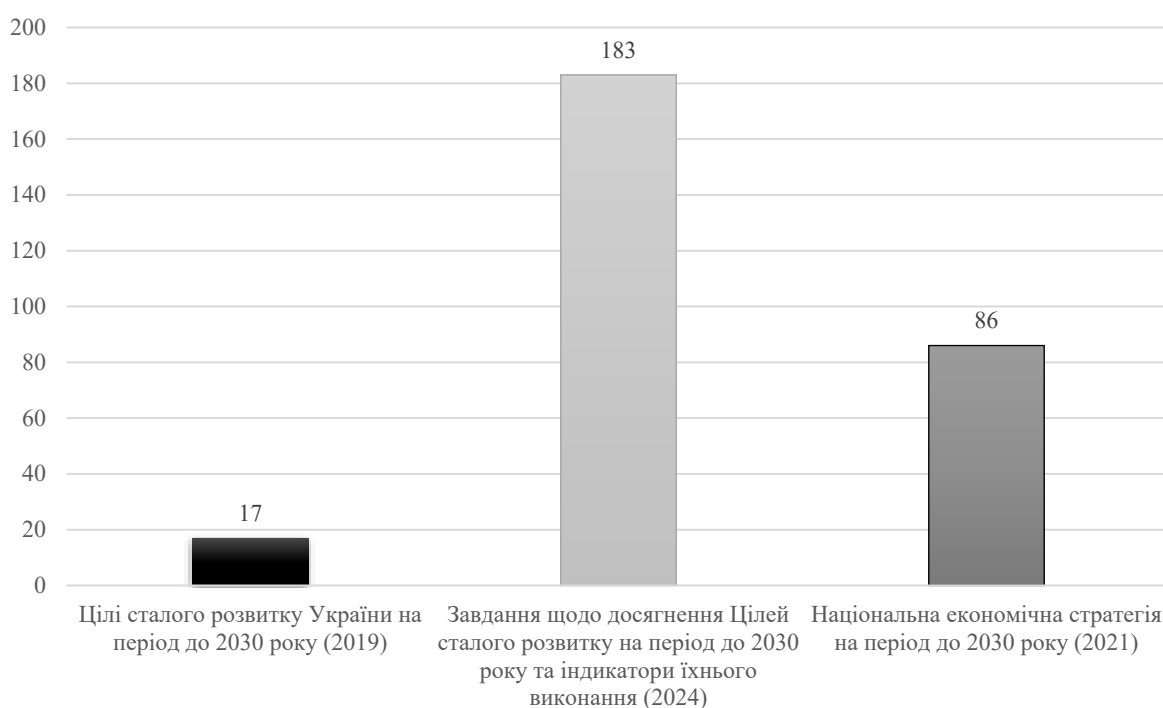

Рисунок 2.1 – Кількість цілей/завдань/індикаторів сталого розвитку в нормативно-правових актах регулювання сталого розвитку в Україні

Джерело: розроблено автором на основі [35-39]

1. Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року, затверджені в 2019 році [36], виступають як основні орієнтири для розробки прогностичних і програмних документів, а також проектів нормативно-правових актів, що сприяють забезпеченню збалансованості економічного, соціального та екологічного аспектів сталого розвитку держави.

2. Завдання щодо досягнення Цілей сталого розвитку на період до 2030 року та індикатори їхнього виконання[37], затверджені Урядом у 2024 році, охоплюють

всі три складові концепції ESG (Environmental, Social, Governance) на національному рівні. Задекларовані завдання спрямовані на інтеграцію принципів сталого розвитку в усі сфери державної діяльності та бізнесу, сприяючи не лише економічному, а й екологічному та соціальному благополуччю. Відповідно, індикатори досягнення Цілей сталого розвитку можна розглядати як інструменти практичної реалізації концепції ESG в Україні.

3. Національна економічна стратегія на період до 2030 року [38], затверджена Урядом у 2021 році, також передбачає необхідність врахування Цілей сталого розвитку для досягнення економічних результатів.

4. Стратегія запровадження звітності підприємств щодо сталого розвитку [39], схвалена Урядом у 2024 році, визначає доступ до нефінансової інформації підприємств як ключовий фактор для забезпечення їхнього сталого розвитку, підвищення інвестиційної привабливості та конкурентоспроможності. Стратегія передбачає запровадження в Україні з 2025 року регулювання, яке сприятиме складанню звітності за Європейськими стандартами (ESRS) та її подальшому поданню та оприлюдненню.

Наддамо узагальнюючу характеристику нормативно-правовим актам регулювання сталого розвитку в Україні в табл. 2.1.

Таблиця 2.1 – Узагальнююча характеристика нормативно-правових актів регулювання сталого розвитку в Україні

Назва	Опис	Функції	Вплив на забезпечення досягнення Цілей сталого розвитку	Значення
1	2	3	4	5
Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року (2019)	Основні орієнтири для розробки прогнозних і програмних документів, а також проектів нормативно-правових актів	Забезпечення збалансованості економічного, соціального та екологічного аспектів сталого розвитку держави	Сприяє формуванню стратегії для сталого розвитку та інтеграції його принципів у державну політику та бізнес, допомагає в досягненні глобальних ЦСР.	Визначає стратегічний напрямок сталого розвитку України до 2030 року, інтегруючи національні цілі в глобальні процеси.

Продовження таблиці 2.1

1	2	3	4	5
Завдання щодо досягнення Цілей сталого розвитку на період до 2030 року та індикатори їхнього виконання (2024)	Завдання та індикатори для досягнення Цілей сталого розвитку в Україні, що охоплюють концепцію ESG (Environmental, Social, Governance)	Інтеграція принципів сталого розвитку у всі сфери державної діяльності та бізнесу	Сприяє реалізації концепції ESG на національному рівні та розвитку економічного, соціального та екологічного благополуччя через конкретні індикатори.	Встановлює чіткі критерії для оцінки прогресу в реалізації Цілей сталого розвитку та підвищує ефективність управління у сфері сталого розвитку.
Національна економічна стратегія на період до 2030 року (2021)	Документ, що визначає стратегічні напрямки економічного розвитку країни до 2030 року з урахуванням Цілей сталого розвитку	Врахування ЦСР для досягнення економічних результатів	Забезпечує економічний розвиток із урахуванням сталих принципів і підтримує інтеграцію ЦСР у національну економічну стратегію.	Стратегічний план для досягнення економічного розвитку, який враховує вимоги сталого розвитку та забезпечує інтеграцію екологічних, соціальних та управлінських аспектів.
Стратегія запровадження звітності підприємств щодо сталого розвитку (2024)	Стратегія, яка визначає запровадження звітності підприємств за європейськими стандартами (ESRS) з 2025 року	Визначення доступу до нефінансової інформації підприємств, підвищення інвестиційної привабливості та конкурентоспроможності	Сприяє забезпеченню сталого розвитку підприємств через прозорість інформації, що важливо для досягнення Цілей сталого розвитку та покращення конкурентоспроможності на світовому рівні.	Визначає важливість прозорості та доступу до інформації для сталого розвитку підприємств, що є критично важливим для підвищення інвестиційної привабливості та конкурентоспроможності України в глобальній економіці.

Джерело: розроблено автором на основі [35-39]

Отже, нормативно-правове регулювання сталого розвитку в Україні має цілісну та багаторівневу структуру, яка охоплює стратегічне, програмне та інституційне підґрунтя. Прийняття Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року стало ключовим кроком у формуванні національного бачення сталого розвитку та визначило напрям інтеграції економічних, соціальних і екологічних

аспектів у державну політику. Подальше конкретизування завдань і індикаторів їхнього досягнення, з урахуванням принципів ESG, дозволяє не лише оцінювати прогрес, а й формувати ефективні управлінські рішення, що відповідають сучасним міжнародним стандартам. Національна економічна стратегія на період до 2030 року, синхронізована з ЦСР, забезпечує орієнтацію економічної політики на сталий розвиток, інтегруючи його принципи у ключові стратегічні напрями. Водночас запровадження звітності підприємств щодо сталого розвитку відповідно до європейських стандартів сприятиме підвищенню прозорості, посиленню довіри з боку інвесторів та конкурентоспроможності українських підприємств. У сукупності ці нормативно-правові акти не лише формують інституційні засади реалізації концепції сталого розвитку в Україні, а й слугують важливими інструментами її практичного втілення в усіх сферах суспільного життя.

2.2. Аналіз поточного стану досягнення цілей сталого розвитку на державному рівні

У сучасних умовах глобальних викликів, зумовлених зростаючою економічною, екологічною та соціальною нестабільністю, забезпечення сталого розвитку стало пріоритетним напрямом державної політики більшості країн світу. Україна, як активний учасник міжнародного співтовариства, взяла на себе зобов'язання щодо імплементації Цілей сталого розвитку (ЦСР), ухвалених Генеральною Асамблеєю ООН у 2015 році, орієнтуючись на адаптацію глобальних цілей до національного контексту. Водночас повномасштабна збройна агресія росії суттєво ускладнила процес реалізації національних стратегій сталого розвитку, вплинувши на макроекономічну стабільність, функціонування ключових секторів економіки, соціальну безпеку населення та інституційну спроможність держави. У цьому контексті виникає потреба в системному аналізі поточного стану досягнення ЦСР на державному рівні, який дозволяє не лише оцінити прогрес у виконанні

цільових орієнтирів, але й виявити основні проблеми, бар'єри та потенційні точки зростання.

ЦСР 1 – Подолання бідності. До повномасштабного вторгнення у 2021 році, за оцінками Світового банку, рівень бідності в Україні становив 5,5%, що відповідало сталому зниженню цього показника в попередні роки. Однак воєнна агресія росії фактично нівелювала близько п'ятнадцяти років поступу, призвівши до різкого зростання кількості осіб, які перебувають за межею бідності. До 2022 року ще 7,1 млн. громадян опинилися в умовах крайньої бідності, внаслідок чого загальний рівень бідності сягнув 24,1%. Основними факторами, що сприяли такому негативному тренду, стали втрата джерел доходу, економічний спад, зростання витрат на базові потреби, внутрішнє переміщення населення та зростання соціальної вразливості. Крім безпосереднього впливу на національному рівні, війна спричинила масштабні порушення в логістиці, міжнародній торгівлі та ланцюгах постачання, зумовивши стрімке зростання цін на енергоносії. Сукупна дія цих чинників створює ризики для ще більшого занурення значної частини населення у крайню бідність, особливо у державах з низьким рівнем стійкості до глобальних потрясінь.

ЦСР 2 – Подолання голоду, ЦСР 15 – Збереження екосистем суші. Розгортання активних бойових дій на території України зумовило значні руйнування критичної інфраструктури, зокрема, було знищено понад 25 тис. км автомобільних доріг, численні склади та торговельні об'єкти, що порушило логістичні ланцюги постачання продовольства. За даними Управління ООН з координації гуманітарних питань (УКГВ), у 2024 році приблизно 14,6 млн. осіб (понад 40% населення) потребуватимуть гуманітарної допомоги, включно з продовольчою підтримкою. Окремо слід відзначити надзвичайну екологічну та продовольчу загрозу, зумовлену масовим мінуванням територій: Україна випередила Афганістан і Сирію за кількістю замінованих земель і наразі є найбільш замінованою країною у світі. Орієнтовно 25 тис. кв. км сільськогосподарських угідь можуть містити міни або інші вибухонебезпечні предмети, що вже спричинило

сотні випадків загибелі та поранень. Близько 60% осіб, які нині перебувають у стані гострої продовольчої небезпеки, проживають у регіонах, що зазнали бойових дій.

ЦСР 3 – Забезпечення здоров'я та благополуччя. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), станом на травень 2023 року в Україні було зафіксовано понад 1000 атак на заклади охорони здоров'я та медичних працівників. Окрім фізичних загроз, значний тягар лягає на психічне здоров'я населення. Міністерство охорони здоров'я України повідомляє, що близько 14 млн. осіб потребують психологічної підтримки, тоді як ЮНІСЕФ зазначає, що приблизно 1,5 млн. дітей мають ознаки психологічної травматизації та ризикують розвинути депресію, тривожні розлади, посттравматичний стресовий розлад та інші порушення психічного стану.

ЦУР 4 – Якісна освіта. Збройна агресія проти України спричинила як короткострокові, так і довгострокові негативні наслідки для системи освіти, формування людського капіталу та доступу дітей і молоді до якісного навчання. Станом на лютий 2024 року повідомляється про пошкодження або повне знищення понад 3790 навчальних закладів. Значна частина педагогічного персоналу була змушена залишити країну або стала внутрішньо переміщеною, що посилило дефіцит кваліфікованих кадрів у сфері освіти. Крім того, мільйони школярів та студентів регулярно стикаються з перериванням освітнього процесу через повітряні тривоги та вимушене навчання в укриттях. Такі умови, у поєднанні з психологічною нестабільністю, мають негативний вплив на навчальні результати та загальний рівень академічної успішності, що в перспективі може призвести до гальмування прогресу в досягненні інших цілей сталого розвитку, зокрема подолання бідності та зменшення нерівності.

ЦУР 5 – Гендерна рівність. Війна суттєво погіршила становище жінок і дівчат в Україні. Вони стали непропорційно вразливими до таких явищ, як торгівля людьми, сексуальне та гендерно зумовлене насильство, втрати джерел доходу та поглиблення соціально-економічного виключення. Масштабне руйнування інфраструктури призвело до недоступності багатьох соціальних послуг, включаючи охорону здоров'я, зокрема сексуальну та репродуктивну, а також

інституцій підтримки постраждалих. Офіційні джерела повідомляють про зафіксовані випадки сексуального насильства над жінками, зокрема під час тимчасової окупації територій України військами росії.

ЦУР 6 – Чиста вода та санітарія, ЦУР 14 – Життя під водою. Воєнні дії завдали масштабної шкоди об'єктам водопостачання та санітарії: руйнувань зазнали водоочисні станції, насосні агрегати та розподільчі мережі, що спричинило перебої з доступом до безпечної питної води для понад 4,6 млн. осіб. Одночасно виникла загроза хімічного та біологічного забруднення джерел води, зокрема через потрапляння вибухонебезпечних речовин, важких металів та інших токсичних компонентів у водойми. Крім того, затоплення військових кораблів та авіації, що транспортували нафту, у Чорному та Азовському морях створює додатковий ризик для морських екосистем, порушуючи біорізноманіття та загрожуючи життю під водою.

ЦУР 7 – Доступна та чиста енергія, ЦУР 11 – Стійкі міста та спільноти. Збройна агресія призвела до істотних пошкоджень енергетичної інфраструктури України, включаючи електростанції, лінії електропередачі та об'єкти, пов'язані з відновлюваними джерелами енергії. Це спричинило масштабні відключення електроенергії, енергетичний дефіцит і порушення реалізації стратегій переходу до сталої енергетики. Унаслідок відсутності електропостачання в окремих регіонах населення було змушене використовувати дизельні генератори, що, своєю чергою, підвищує рівень забруднення. Значні руйнування інфраструктури міст, переміщення мільйонів громадян і зростання міграції висококваліфікованих фахівців також негативно позначилися на потенціалі сталого розвитку урбанізованих територій. За оцінками Світового банку, потреба у відновленні країни перевищує 486 млрд. дол. США, і цей процес вимагає реалізації цілісної політики для стимулювання повернення населення.

ЦСР 8 – Гідна праця та економічне зростання. Повномасштабна збройна агресія росії проти України спричинила катастрофічні наслідки для національної економіки. Суттєвих втрат зазнали провідні сектори економіки, зокрема сільське господарство, обробна промисловість і туристична галузь, що зумовило різке

зниження експортного потенціалу та внутрішнього виробництва. Упродовж першого року війни рівень безробіття досяг критичних масштабів – близько 40% економічно активного населення втратило роботу. Внаслідок цього було ліквідовано близько 5 мільйонів робочих місць, що не лише поглибило соціально-економічну кризу, а й сприяло ескалації еміграції висококваліфікованих кадрів.

ЦСР 9 – Промисловість, інновації та інфраструктура; ЦСР 12 – Відповідальне виробництво та споживання. Вартість відновлення інфраструктури України, зруйнованої внаслідок бойових дій, оцінюється в межах 130–330% від довоєнного обсягу ВВП. Значного руйнування зазнали ключові промислові об'єкти, включаючи металургійні комбінати, нафтопереробні заводи та підприємства харчової промисловості. Це завдало серйозного удару по обсягах виробництва, знизило експортний потенціал та підірвало джерела існування мільйонів громадян. Деструкція логістичних ланцюгів спричинила дефіцит як сировини, так і готової продукції, що значно ускладнило як поточну виробничу діяльність, так і процеси відновлення. Масове переміщення кваліфікованої робочої сили внаслідок війни поглибило кризу у промисловому секторі через дефіцит трудових ресурсів.

Інноваційна діяльність також зазнала значних втрат. Фінансування та реалізація науково-дослідних і дослідно-конструкторських проєктів були істотно обмежені, оскільки пріоритети фінансових ресурсів змістилися на гуманітарні потреби та забезпечення обороноздатності. Втрата науковців і новаторів, які були змушені залишити країну, посилила інтелектуальну міграцію та поставила під загрозу відтворення інноваційного потенціалу України.

ЦСР 10 – Скорочення нерівності. Збройна агресія істотно загострила існуючі соціально-економічні диспропорції як на національному, так і на глобальному рівнях. Станом на початок 2024 року внутрішньо переміщеними особами в Україні залишаються понад 3,7 мільйона громадян, які були змушені залишити свої домівки через активні бойові дії. Вимушене переміщення ускладнило доступ до базових послуг – освіти, охорони здоров'я, працевлаштування – зокрема для жінок, дітей та осіб літнього віку. Жінки в умовах війни зазнають додаткового

навантаження у вигляді неоплачуваної праці з догляду, що обмежує їхню участь у суспільному житті та економічному виробництві. Одночасно підвищується ризик гендерного насильства, що вимагає системного реагування. Нерівність посилюється й у розрізі добробуту: домогосподарства з вищими доходами мають більше можливостей адаптації до умов кризи та прискореного відновлення.

Ціль сталого розвитку 13 – Дії щодо боротьби зі зміною клімату. Військові дії в Україні спричинили низку серйозних екологічних наслідків. Вони призвели до деградації земель, зокрема через вирубку лісів та ерозію ґрунтів, що негативно впливає на процеси секвестрації вуглецю та функціонування екосистем. Атаки на інфраструктуру, зокрема на нафтосховища, а також навмисне спалювання полів та врожаю, сприяли викидам значних кількостей вуглекислого газу, що погіршило якість повітря. Руйнування промислових об'єктів та інфраструктури призвело до забруднення води та повітря, що створює серйозні ризики для здоров'я населення та екосистем. Зокрема, вибух Каховської греблі став однією з найбільших промислових і екологічних катастроф Європи за останні роки, наслідки якої триватимуть десятиліттями.

У довгостроковій перспективі наслідки війни поглиблюватимуть зміни клімату, як в Україні, так і в інших регіонах. Війна посилить існуючі загрози, зокрема нестачу продовольства, економічну стагнацію, зниження доступності ресурсів та масове переміщення населення. Крім того, вона обмежить фінансові можливості для зусиль, спрямованих на скорочення викидів та адаптацію до зміни клімату. Деякі фахівці вказують на те, що геополітична напруженість може стати перешкодою для багатостороннього співробітництва і ослабити зусилля щодо досягнення кліматичних цілей.

Аналіз показників сталого розвитку в Україні за ЦСР відповідно до даних звіту [40] показав результати, що відображені в табл. 2.2.

У контексті досягнення Цілей сталого розвитку (ЦСР), визначених глобальним порядком денним до 2030 року, Україна демонструє різний рівень прогресу за окремими напрямками.

Таблиця 2.2 - Показники сталого розвитку в Україні за цілями сталого розвитку (ЦСР)

ЦСР	Назва ЦСР	Ключові показники	Проблемні аспекти	Виконання цільового індикатора
1	Подолання бідності	1,3% населення живе за межею бідності, 19,3% - за межею вразливості	Низький рівень доходів у сільських районах та серед найбільш уразливих груп	70%
2	Ліквідація голоду	4,6% дітей мають недостатній рівень харчування	Проблеми з доступом до якісної їжі та нерівність у розподілі продовольства	60%
3	Добре здоров'я та благополуччя	Очікувана тривалість життя - 72 роки, рівень смертності - 11,2 на 1000 осіб	Низький рівень медичних послуг у деяких регіонах, висока смертність від хвороб	75%
4	Якісна освіта	74% населення має доступ до якісної освіти	Потреба у вдосконаленні для підвищення конкурентоспроможності	70%
5	Досягнення гендерної рівності	Рівень зайнятості жінок - 56%, чоловіків - 64%	Гендерна нерівність на ринку праці та у соціальних послугах	80%
6	Чиста вода та санітарія	76,4% міського населення має доступ до чистої води	Недостатня доступність у деяких регіонах	60%
7	Чиста та доступна енергія	100% населення має доступ до електроенергії; частка відновлюваної енергії - 13,1%	Низький рівень використання відновлюваних джерел енергії	85%
8	Гідна праця та економічне зростання	Рівень безробіття серед молоді (15–24 років) - 24,7%	Високий рівень невідповідності між навичками молоді та потребами ринку праці	-
9	Індустрія, інновації та інфраструктура	79,2% населення користується Інтернетом; витрати на R&D - лише 0,3% ВВП	Недостатнє фінансування інноваційної діяльності	-
10	Зменшення нерівності	Доходи 10% найбагатших - 20% від загального доходу	Значний рівень економічної нерівності в суспільстві	50%
11	Сталий розвиток міст і громад	63% міського населення має доступ до належного житла	Перенаселеність, низька якість інфраструктури в малих містах та селищах	60%
12	Відповідальне споживання та виробництво	Частка відходів, що переробляються, становить 7%	Високий рівень споживання ресурсів, низька ефективність переробки відходів	40%
13	Дії щодо клімату	Викиди CO ₂ на людину - 3,3 тони	Високі викиди CO ₂ від вичопного палива та цементного виробництва	45%

Джерело: розроблено автором на основі [40]

Щодо реалізації ЦСР 1 «Подолання бідності», варто зазначити, що 1,3% населення України живе за межею бідності, а 19,3% - за межею вразливості. Однак, ситуація з доходами населення є нерівномірною, зокрема у сільських районах та серед найбільш уразливих соціальних груп, що потребує покращення економічних можливостей для цих верств населення. У межах національного моніторингу рівень досягнення цільового індикатора становить 70%.

Відносно реалізації ЦСР 2 «Ліквідація голоду», 4,6% дітей в Україні мають недостатній рівень харчування. Проблеми з доступом до якісної їжі, а також нерівність у розподілі продовольства на території країни, залишаються основними викликами для досягнення цієї цілі. Національний індикатор виконання цього завдання знаходиться на рівні 60%.

У відповідності до ЦСР 3 «Добре здоров'я та благополуччя», очікувана тривалість життя в Україні становить 72 роки, а рівень смертності - 11,2 на 1000 осіб. Однак, у ряді регіонів спостерігається недостатня доступність медичних послуг, що, в свою чергу, призводить до високого рівня смертності від хвороб. Рівень виконання цільового індикатора складає 75%.

Стан реалізації ЦСР 4 «Якісна освіта» свідчить про те, що станом на початок 2022 року 74% населення мали доступ до якісної освіти. Водночас, незважаючи на відносно високий рівень охоплення, система освіти вимагає суттєвого вдосконалення з метою забезпечення її конкурентоспроможності як на національному, так і на міжнародному рівнях. За інтегральною оцінкою виконання цільового індикатора визначено рівень у 70%.

Згідно ЦСР 5 «Досягнення гендерної рівності», рівень зайнятості жінок в Україні складає 56%, тоді як у чоловіків цей показник - 64%. Гендерна нерівність на ринку праці та в соціальних послугах залишаються одними з основних проблем, що потребують вирішення. Виконання цільового індикатора цієї ЦСР досягло 80%.

Щодо реалізації ЦСР 6 «Чиста вода та санітарія», варто відзначити, що 76,4% міського населення забезпечені доступом до чистої води. Проте, спостерігається регіональна диспропорція у доступності водопостачання та санітарно-гігієнічних умов, що вимагає подальшого вдосконалення інфраструктурних рішень, особливо

у сільській місцевості. У межах національного моніторингу рівень досягнення цільового індикатора становить 60%.

В аспекті ЦСР 7 «Чиста та доступна енергія» зафіксовано повне охоплення населення доступом до електроенергії. Однак варто зауважити, що частка енергії, отриманої з відновлюваних джерел, у загальній структурі кінцевого енергоспоживання становить лише 13,1%. Це вказує на обмежений прогрес у переході до екологічно безпечних джерел енергії. Загальний рівень виконання за відповідним індикатором оцінюється у 85%.

ЦСР 8 «Гідна праця та економічне зростання» демонструє критичні виклики у сфері зайнятості молоді: рівень безробіття серед осіб віком 15–24 роки сягає 24,7%. Такий показник свідчить про серйозну структурну невідповідність між потребами ринку праці та рівнем професійної підготовки молодого покоління, що потребує посилення освітніх, соціально-економічних і трудових політик.

У межах реалізації ЦСР 9 «Індустрія, інновації та інфраструктура» позитивною тенденцією є те, що 79,2% населення користуються послугами Інтернету. Проте загальний рівень інвестицій у науково-дослідну діяльність залишається вкрай низьким – лише 0,3% від валового внутрішнього продукту, що не дозволяє забезпечити належну динаміку інноваційного розвитку та технологічного оновлення промисловості.

У частині ЦСР 13 «Дії щодо зміни клімату» на одного жителя припадає 3,3 тони викидів CO₂, згенерованих внаслідок використання викопного палива та виробництва цементу. Такий рівень свідчить про наявність значного потенціалу для скорочення парникових газів шляхом переходу до низьковуглецевої економіки. Загальний прогрес за відповідним індикатором оцінюється у 45%.

Отже, Україна продовжує здійснювати поступальний рух до досягнення Цілей сталого розвитку (ЦСР) до 2030 року, однак темпи виконання цих цілей різняться за напрямками. Прогрес у реалізації ЦСР 1 «Подолання бідності» і ЦСР 2 «Ліквідація голоду» показує позитивні зміни, але вказує на наявність серйозних економічних і соціальних диспропорцій, зокрема в сільських районах та серед уразливих груп населення. Високий рівень смертності та проблеми з доступом до

якісних медичних послуг вказують на необхідність більш активного впровадження реформ у сфері охорони здоров'я для досягнення ЦСР 3 «Добре здоров'я та благополуччя». Системні проблеми у сфері освіти та гендерної рівності, що характеризуються низьким рівнем зайнятості жінок та нерівномірним доступом до якісної освіти, потребують активних кроків для забезпечення рівних можливостей та конкурентоспроможності національної системи освіти. Водночас значні успіхи спостерігаються у сфері енергетики (ЦСР 7), де досягнуто повного охоплення населення доступом до електроенергії, а також у забезпеченні доступу до чистої води для міського населення, хоча в обох сферах ще є регіональні диспропорції. Важливими проблемами залишаються високий рівень безробіття серед молоді та низький рівень інвестицій в інновації, що обмежує можливості для сталого економічного зростання (ЦСР 8 та ЦСР 9). Низька ефективність заходів щодо зміни клімату (ЦСР 13) також вказує на потребу в системних заходах для переходу до низьковуглецевої економіки. Таким чином, Україна досягла певного прогресу в реалізації ЦСР, однак для досягнення сталого розвитку необхідно більше уваги приділяти усуненню структурних проблем в економічній, соціальній та екологічній сферах. Важливо зосередити зусилля на забезпеченні рівних можливостей для всіх верств населення, удосконаленні інфраструктури та підтримці інноваційного розвитку.

2.3. Оцінка стійкості соціальної структури сталого розвитку в Україні

Стійкість соціальної структури є важливим аспектом для досягнення сталого розвитку країни, оскільки вона визначає здатність суспільства адаптуватися до змін, забезпечувати рівність та справедливість, а також підтримувати соціальну згуртованість у процесі економічного та екологічного розвитку. В Україні цей процес супроводжується специфічними проблемами, зокрема, наслідками економічної кризи, демографічними змінами, високим рівнем бідності та

безробіття, а також наслідками війни на сході країни. В умовах постійної трансформації соціальної та економічної системи необхідно ретельно аналізувати, як ці фактори впливають на соціальну структуру та її здатність до відновлення та розвитку.

У Sustainable Development Report 2024 [41] наведено низку ключових індикаторів, які дозволяють оцінити стан реалізації цілей сталого розвитку. У цьому контексті доцільним є детальний аналіз показників, що характеризують рівень досягнення сталого розвитку в Україні.

Одним із визначальних індикаторів є рівень бідності. Актуальні статистичні дані свідчать про те, що частка населення, яка проживає за межею бідності відповідно до національних критеріїв, становить близько 23%. Особливо вразливими до проявів бідності залишаються мешканці сільських територій та особи, залучені до неформального сектору економіки. Основними чинниками, що обумовлюють збереження високого рівня бідності, є:

- 1) тривала економічна нестабільність;
- 2) низький рівень доходів;
- 3) високі темпи інфляції;
- 4) обмежена ефективність соціальних програм;
- 5) негативні соціально-економічні наслідки збройної агресії.

У сфері забезпечення гідної праці та сприяння економічному зростанню ситуація на національному ринку праці залишається напруженою. У 2023 році рівень безробіття сягав близько 9%, що свідчить про структурні диспропорції між попитом та пропозицією на робочу силу. Особливо складною є ситуація з працевлаштуванням серед молоді та жінок. У 2019 році кількість зареєстрованих безробітних становила 338,2 тис. осіб, проте вже у 2020 році, внаслідок впровадження карантинних обмежень, призупинення роботи підприємств і загального спаду економічної активності, показник різко зріс до 459,2 тис. осіб, що відповідає приросту на 35,78% (рис. 2.2). Це свідчить про значний тиск на ринок праці, зростання соціальної вразливості та недостатню ефективність компенсаторних механізмів підтримки зайнятості. У 2021 році ситуація змінилася:

кількість безробітних скоротилася до 295 тис. осіб, що дорівнює зменшенню на 35,76%. Така позитивна динаміка свідчить про адаптацію бізнесу до нових умов, поступовим відновленням економіки та активізацією підприємницької діяльності.

Рисунок 2.2 – Динаміка кількості зареєстрованих безробітних в Україні в 2019-2024 рр., тис. осіб

Джерело: розроблено автором на основі [42]

У 2022 році, попри повномасштабне військове вторгнення, кількість зареєстрованих безробітних знизилася до 186,5 тис. осіб (темп зменшення – 36,78%), що було наслідком обмеженого доступу до реєстрації через зруйновану інфраструктуру, зміну місця проживання населення, масову мобілізацію та переміщення робочої сили за кордон. У 2023 році кількість безробітних зменшилася майже вдвічі – до 96,1 тис. осіб (–48,47%) через структурні трансформації на ринку праці під впливом воєнних умов, зменшення доступності послуг служби зайнятості, а також подальшу активну трудову міграцію. Станом на 2024 рік кількість зареєстрованих безробітних становить 94,2 тис. осіб, що майже не відрізняється від попереднього року (–1,98%). Така стабілізація говорить про досягнення певної рівноваги в умовах адаптації економіки до воєнної реальності, а також про збереження чинників, які обмежують можливість офіційної реєстрації безробіття.

Динаміка зростання ВВП упродовж останніх років демонструє нестійкий характер і засвідчує наявність глибокої макроекономічної нестабільності, зумовленої впливом як зовнішніх, так і внутрішніх шоків. Основним акцентом дослідження є виявлення розриву між номінальним і реальним значенням ВВП, що виступає індикатором інфляційного тиску, деформацій економічної структури та впливу системних кризових явищ, зокрема пандемії COVID-19 та повномасштабної військової агресії, що розпочалася у 2022 році.

У 2019 році різниця між реальним та номінальним ВВП склала -298,8 млрд грн або 7,5%, що свідчить про відносно помірний інфляційний тиск і стабільний макроекономічний стан. Водночас у 2020 році, під впливом пандемії, ця різниця зросла до -375,6 млрд грн (9%), що вказує на посилення інфляційного навантаження в умовах уповільнення темпів реального економічного зростання.

Таблиця 2.3 – Динаміка номінального та реального ВВП України в 2019-2023 рр., млн. грн.

Рік	Номінальний ВВП (в фактичних цінах)	Реальний ВВП (в цінах попереднього року)	Різниця (реальний – номінальний)	
Млн. грн.				
2019	3974564	3675728	-298836	-7,50%
2020	4194102	3818456	-375646	-9,00%
2021	5459574	4363582	-1095992	-20,10%
2022	5191028	3865780	-1325248	-25,50%
2023	6537825	5518062	-1019763	-15,60%
темп приросту, %				
2020/2019	5,52	3,88	25,70	
2021/2020	30,17	14,28	191,76	
2022/2021	-4,92	-11,41	20,92	
2023/2022	25,94	42,74	-23,05	

Джерело: розроблено автором на основі [43]

Найбільш показовим у контексті зростання інфляційного розриву став 2021 рік: при зростанні номінального ВВП на 30,2% реальний ВВП збільшився лише на 14,3%. Відтак, різниця між зазначеними показниками досягла -1,1 трлн грн (20,1%), що свідчить про значне перевищення темпів інфляції над реальним приростом

економіки, зумовлене як внутрішніми дисбалансами, так і зовнішньоекономічними чинниками. У 2022 році ситуація суттєво загострилася внаслідок повномасштабної війни. Номінальний ВВП знизився на 4,9%, а реальний скоротився на 11,4%, що призвело до зростання розриву до -1,33 трлн грн або 25,5% – максимального значення за досліджуваний період. Це вказує на глибоку рецесію у реальному секторі економіки, приховану частково інфляційними процесами, які підтримували грошові обсяги виробництва. У 2023 році спостерігалось покращення макроекономічної ситуації: номінальний ВВП збільшився на 25,9%, а реальний – на 42,7%, що свідчить про поступове відновлення економічної активності. При цьому розрив між номінальним і реальним ВВП зменшився до -1,02 трлн грн (15,6%), що розглядатися як ознака зниження інфляційного тиску, хоча рівень втрати реального економічного потенціалу залишається суттєвим.

У 2020 році, попри кризові явища, спричинені пандемією COVID-19, ВВП на душу населення збільшився до 3751,7 дол. США, демонструючи незначний приріст на 2,46%. Це пов'язано як з валютними коливаннями, так і з помірним збереженням зовнішньоекономічної активності. У 2021 році спостерігалось істотне зростання ВВП на душу населення до 4827,8 дол. США, що відповідає приросту в 28,68%. Такий стрибок свідчить про фазу відновлення після пандемійного спаду, активізацію економіки, зростання доходів домогосподарств та певну стабілізацію національної валюти. Однак у 2022 році, внаслідок повномасштабної війни, показник знизився до 4576 дол. США, що еквівалентно падінню на 5,22%. Це є прямим відображенням глибокої економічної кризи, скорочення виробництва, зниження зайнятості та зменшення обсягів інвестиційної активності. У 2023 році ВВП на душу населення зріс до 5181,4 дол. США, що свідчить про відновлення економічної динаміки з позитивним приростом у 13,23%. Така тенденція є наслідком адаптації економіки до умов воєнного стану, збільшення міжнародної фінансової підтримки, відновлення внутрішнього попиту та посилення експорту окремих галузей.

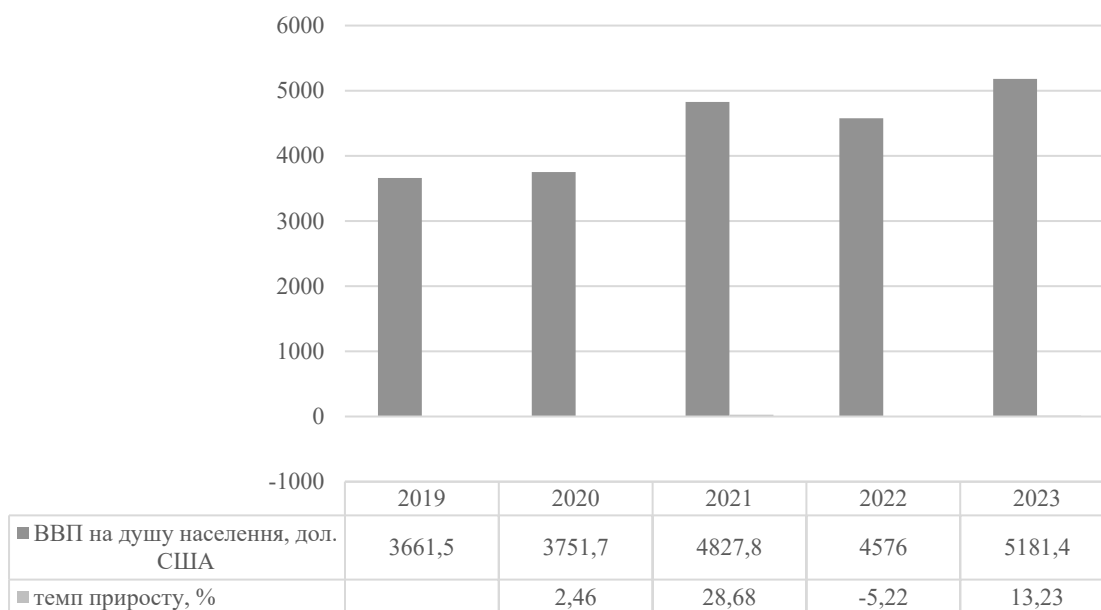

Рисунок 2.3 – Динаміка рівня ВВП на душу населення в Україні в 2019-2023 рр., дол. США

Джерело: розроблено автором на основі [43]

Стан здоров'я населення України становить ще один критичний аспект сталого розвитку. Середня очікувана тривалість життя в Україні становить орієнтовно 72 роки, що є суттєво нижчим за середні показники в країнах ЄС. Попри впровадження реформ у сфері охорони здоров'я, доступ до якісних медичних послуг, особливо в сільській місцевості, залишається обмеженим. Поряд із цим, загострюються проблеми психічного здоров'я та загального добробуту, що зумовлено соціально-економічною нестабільністю, зростанням рівня стресу, а також безпосереднім впливом війни.

Показник доступу сільського населення до доріг з твердим покриттям становить 99,9%, що є позитивним свідченням покращення транспортної інфраструктури. Це сприяє економічному розвитку регіонів, скороченню логістичних витрат і поліпшенню мобільності населення.

Рівень використання Інтернету серед населення України становить 79,2%, що, хоча й демонструє суттєвий прогрес у напрямі цифровізації, все ж залишається нижчим від середньоєвропейських показників (90–95%). Подальше розширення

цифрової інфраструктури є важливою передумовою розвитку електронної комерції, надання електронних послуг та забезпечення доступу до знань.

Показник мобільних широкосмгових підписок на рівні 80,1 на 100 осіб свідчить про високу ступінь поширення сучасних телекомунікаційних технологій серед населення, що є одним із важливих факторів інноваційного та економічного розвитку.

Індекс логістичної інфраструктури України оцінюється на рівні 2,4 з 5 можливих балів, що вказує на наявні виклики у сфері транспортної логістики, координації поставок та функціонування ланцюгів постачання. У порівнянні з країнами Європейського Союзу, цей показник потребує суттєвого підвищення для досягнення належного рівня конкурентоспроможності на міжнародному ринку.

Витрати на дослідження та розробки в Україні становлять лише 0,3% від ВВП, що є критично низьким показником у контексті формування національної інноваційної системи. Для порівняння, середній рівень фінансування НДДКР у країнах ОЕСР сягає 2,4% ВВП. Такий розрив свідчить про недостатню підтримку науково-технологічного потенціалу, що ускладнює реалізацію довгострокових стратегій інноваційного зростання.

Рівень публікацій у рецензованих наукових журналах в Україні становить 0,4 на 1000 осіб, що засвідчує обмеженість у розвитку наукових досліджень. Основними стримуючими факторами виступають недостатнє фінансування наукової діяльності, обмежені можливості міжнародної співпраці та низька мотивація молодих науковців через слабкий рівень підтримки наукової кар'єри.

Таким чином, проаналізовані індикатори свідчать про певні досягнення України у сфері сталого розвитку, водночас вказуючи на системні виклики, що потребують комплексного підходу до їх подолання на рівні державної політики та міжнародного співробітництва.

Наступним кроком здійснимо аналіз соціальної структури резистентності сталого розвитку в Україні в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4 - Аналіз соціальної структури резистентності сталого розвитку в Україні

SWOT-компонент	Зміст	Стратегічне значення для резистентності сталого розвитку
S (Сильні сторони)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Відносно високий рівень базової освіти 2. Розвинена мережа соціальних інституцій 3. Сформована громадянська активність у певних регіонах 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Використання активної громади як ресурсу для впровадження реформ 2. Підтримка інституційної стабільності
W (Слабкі сторони)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Високий рівень соціальної нерівності 2. Низька якість державного управління 3. Нерівний доступ до послуг у сільських регіонах 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Необхідність реформування управлінських процесів та інвестування у соціальну інфраструктуру
O (Можливості)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Євроінтеграційний курс 2. Міжнародна технічна допомога 3. Розвиток цифрових сервісів і електронної демократії 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Посилення соціальної інклюзії 2. Створення платформ для громадської участі та прозорого управління
T (Загрози)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Війна та нестабільність 2. Демографічна криза 3. Міграція фахівців і молоді 4. Дефіцит соціальної довіри 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Потреба в антикризовому управлінні 2. Посилення заходів з демографічної та соціальної безпеки

Джерело: розроблено автором

Таким чином, результати проведеного аналізу соціальної структури резистентності сталого розвитку в Україні свідчать про наявність як внутрішнього потенціалу, так і низки суттєвих викликів, що детермінують здатність суспільства ефективно реагувати на кризові явища та забезпечувати безперервність поступального розвитку. До ключових сильних сторін можна віднести порівняно високий рівень базової освіти, наявність розгалуженої мережі соціальних інституцій, а також активізацію громадянської участі у певних регіонах країни, що сприяє інституційному укріпленню та створює підґрунтя для реалізації реформ за участю інститутів громадянського суспільства. Водночас ідентифіковані слабкі

сторони, зокрема, значна соціальна нерівність, низька ефективність державного управління та нерівномірний доступ до соціальних послуг у сільських територіях, вказують на необхідність проведення глибоких управлінських трансформацій і нарощування інвестицій у розвиток соціальної інфраструктури. У свою чергу, наявні зовнішні можливості, що формуються під впливом євроінтеграційного курсу України, міжнародної технічної підтримки та впровадження цифрових сервісів і електронної демократії, відкривають нові напрями для посилення соціальної інклюзії й підвищення прозорості управлінських процесів.

Проте реалізація зазначених можливостей ускладнюється наявністю низки загроз, серед яких домінують збройна агресія, демографічна криза, масова еміграція молоді й кваліфікованих фахівців, а також дефіцит суспільної довіри. Ці виклики актуалізують потребу у впровадженні дієвих механізмів антикризового управління та комплексному зміцненні системи демографічної та соціальної безпеки. Таким чином, для підвищення соціальної резистентності сталого розвитку в Україні доцільним є не лише усунення виявлених слабких ланок і нейтралізація зовнішніх загроз, а й стратегічне використання внутрішніх ресурсів та наявного потенціалу.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ СТІЙКОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

3.1. Вплив війни на соціальну структуру сталого розвитку: виклики та адаптація

Повномасштабна війна, розв'язана росією проти України, спричинила не лише глибоку гуманітарну кризу, а й фундаментально змінила соціальні аспекти сталого розвитку. Соціальна складова, що охоплює питання подолання бідності, забезпечення гідної праці, доступу до освіти, медичних послуг і соціального захисту, виявилася однією з найбільш вразливих у нових умовах. Масові переміщення населення, зростання рівня безробіття, руйнування інфраструктури, втрата джерел доходу та зниження якості життя створили безпрецедентні виклики для реалізації Цілей сталого розвитку в Україні.

Аналіз ключових складових Цілей сталого розвитку в Україні свідчить наявність суттєвого потенціалу для покращення показників у сферах зниження рівня бідності, забезпечення гідної праці та охорони здоров'я. Комплексне вдосконалення економічної та соціальної політики, нарощування обсягів інвестицій у соціальні програми та активна підтримка зайнятості здатні стати важливими чинниками зростання добробуту населення й забезпечення поступального сталого розвитку держави.

Напрямки вирішення проблем забезпечення зменшення впливу війни на соціальну структуру сталого розвитку в Україні відображено в табл. 3.1.

Найпріоритетнішою ціллю у Стратегії забезпечення сталого розвитку України, відповідно до Указу Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» № 722/2019, є ціль № 1 – подолання бідності. У межах цього стратегічного завдання передбачалося до 2030 року зменшити рівень

бідності вчетверо порівняно з 2015 роком - із 58,3% до 15%. Проміжною ціллю було визначено досягнення рівня бідності у 2025 році на рівні 20% [44], що означало б майже триразове його скорочення завдяки реалізації комплексу соціально-економічних заходів.

Таблиця 3.1 - Напрямки вирішення проблем забезпечення зменшення впливу війни на соціальну структуру сталого розвитку в Україні

Проблема	Напрямки вирішення
Низький рівень соціальних стандартів	Збільшення бюджетних витрат на освіту, охорону здоров'я, соціальне забезпечення; удосконалення системи перерозподілу доходів.
Поширення бідності	Запровадження програм підтримки малозабезпечених, розвиток підприємництва, створення нових робочих місць, підвищення мінімальних соціальних гарантій.
Недостатній рівень економічного зростання	Стимулювання інноваційної діяльності, податкові пільги для інвесторів, державна підтримка високотехнологічних галузей.
Недоступність якісних медичних послуг	Реформа системи охорони здоров'я, розвиток первинної медичної допомоги, цифровізація медичних послуг, підвищення заробітної плати медпрацівникам.
Низькі інвестиції в науково-дослідну діяльність	Збільшення державного фінансування науки, державно-приватне партнерство у сфері R&D, податкові стимули для інноваційних проєктів.
Цифрова нерівність	Розвиток широкосмугового доступу до Інтернету в сільських територіях, цифрова освіта, пільгові програми з доступу до цифрових послуг.
Молодіжне безробіття	Програми професійної освіти і стажування, підтримка молодіжного підприємництва, створення платформ для першого працевлаштування.
Нерівномірний доступ до соціальних послуг у сільській місцевості	Розширення мережі закладів охорони здоров'я та освіти в селах, розвиток телемедицини та дистанційної освіти.

Джерело: розроблено автором на основі [45-48]

Однак, в умовах повномасштабної військової агресії проти України, що призвела до масштабних руйнувань економіки, інфраструктури та приватного майна, різкого зростання інфляції й безробіття, досягнення окреслених цільових орієнтирів стало практично неможливим. Згідно з аналітичними оцінками, вже у 2023 році рівень бідності сягнув 64,1% [49], що більш ніж у чотири рази перевищує встановлений орієнтир Цілі сталого розвитку № 1 на 2025 рік.

За таких умов постає необхідність перегляду підходів до реалізації політики подолання бідності в Україні. Зокрема, першочерговими завданнями мають стати:

- забезпечення компенсації втрат населення, пов'язаних із пошкодженням чи знищенням житлового фонду й іншого майна;
- гарантування повного доступу внутрішньо переміщених осіб та інших уразливих категорій населення до базових соціальних, медичних, освітніх та комунальних послуг;
- стимулювання економічного відновлення країни, стримування інфляційних процесів і створення умов для зростання реальних доходів громадян.

Тільки за умови комплексного виконання зазначених заходів можна очікувати на поступове зниження рівня бідності та наближення до цільових показників до 2030 року.

Важливим є впровадження більш гнучких і ефективних методів управління ресурсами, що забезпечать досягнення оптимального балансу між економічним зростанням та охороною природного середовища. Акцент на інноваційних підходах і розвиток екологічно чистих технологій стане ключовим фактором для підвищення конкурентоспроможності України на міжнародній арені.

Необхідно посилити роль держави у формуванні та реалізації політики сталого розвитку, створивши ефективні механізми координації між різними рівнями влади та залучення громадськості до процесу прийняття рішень. Важливим є також активізація міжнародного співробітництва з метою залучення міжнародної допомоги та інвестицій для фінансування проектів сталого розвитку, а також участь у міжнародних ініціативах у цій сфері.

Для забезпечення сталого розвитку України необхідно зосередити зусилля на кількох ключових напрямках, кожен з яких має вирішальне значення для досягнення довгострокових цілей в економічній, соціальній та екологічній сферах. По-перше, необхідно збільшити інвестиції в людський капітал. Це передбачає підвищення фінансування в галузі освіти, охорони здоров'я та соціального захисту, особливо для вразливих груп населення. Система освіти повинна відповідати вимогам сучасного ринку праці, а охорона здоров'я повинна забезпечувати доступність та якість медичних послуг для всіх верств населення. Соціальний захист має бути орієнтований на підтримку найбільш уразливих категорій громадян, забезпечуючи їхні базові потреби та можливості для соціальної мобільності. По-друге, важливим напрямом є створення сприятливого бізнес-клімату. Для цього необхідно розробити і реалізувати комплекс заходів, спрямованих на стимулювання інвестицій, підтримку малого та середнього бізнесу, а також розвиток інноваційних підприємств. Важливим аспектом є вдосконалення регуляторного середовища, спрощення адміністративних процедур, підвищення прозорості та передбачуваності економічних умов. Це дозволить створити умови для розвитку підприємницької активності та залучення інвестицій, що є необхідним для економічного зростання. По-третє, Україні необхідно здійснити перехід до «зеленої» економіки. Це включає в себе активізацію зусиль зі зменшення викидів парникових газів, розвиток відновлюваних джерел енергії та впровадження екологічно чистих технологій. Перехід до сталого енергетичного розвитку є важливим кроком у напрямку зниження залежності від традиційних викопних джерел енергії та забезпечення екологічної стійкості. Розвиток інфраструктури відновлюваної енергетики, зокрема сонячних і вітрових електростанцій, стане важливим фактором у зменшенні негативного впливу на навколишнє середовище і сприятиме досягненню глобальних кліматичних цілей.

Цифрова нерівність посилює соціальну ізоляцію сільських та прифронтових громад. Тому доцільним є розвиток широкопasmового інтернету в таких районах, забезпечення доступу до цифрової освіти, реалізація пільгових програм для

підключення до електронних послуг, а також інтеграція цифрових сервісів у систему соціального забезпечення.

Для успішної реалізації принципів сталого розвитку в Україні необхідно провести комплексні реформи, що сприятимуть модернізації економіки, підвищенню енергоефективності та забезпеченню соціальної справедливості. Це дозволить країні поступово інтегруватися в глобальні процеси сталого розвитку, забезпечивши довгострокову економічну стабільність та екологічну стійкість.

Вирішення соціальних проблем в умовах воєнного часу потребує інтегрованого підходу, що поєднує інституційні реформи, економічні стимули, соціально-трудова підтримка, зміцнення психосоціальної стійкості та активне залучення громадянського суспільства. Доцільно визначити заходи, що на сьогодні здійснюються в рамках підтримки стійкості соціальної складової сталого розвитку:

1. Адаптація національної стратегії сталого розвитку. У 2022–2023 роках уряд України та ПРООН провели серію стратегічних сесій із перегляду цілей і показників 17 Цілей сталого розвитку (SDGs) в умовах війни, щоб актуалізувати завдання соціальної політики відповідно до нових викликів (зокрема переміщення населення, руйнування інфраструктури).

2. Розвиток нормативно-правової бази соціального захисту. Закони «Про соціальні послуги» та «Про окремі аспекти соціальної підтримки в умовах воєнного стану» забезпечують мінімальні соціальні стандарти, адресну матеріальну допомогу внутрішньо переміщеним особам і сім'ям загиблих, гнучкі механізми реєстрації й отримання виплат.

3. Підтримка зайнятості та підприємництва. Програми мікрофінансування й грантових конкурсів (зокрема від ЄІБ, ЄБПР, Western NIS Enterprise Fund) стимулюють створення малих підприємств у безпечних регіонах, що дозволяє переміщеним особам працевлаштовуватися та зберігати доходи.

4. Корпоративна соціальна відповідальність. Компанії впроваджують гнучкі графіки, навчальні програми та психологічну підтримку для працівників, а також фінансують відновлення шкіл і лікарень у зонах бойових дій.

5. Програми психологічної підтримки. Онлайн-платформи, створені разом із міжнародними організаціями (UNICEF, UN Women), надають дистанційну психологічну допомогу ветеранам і внутрішньо переміщеним особам, що знижує ризик посттравматичних станів і сприяє соціальній адаптації.

6. Збереження культурної ідентичності. Волонтерські проєкти відновлення культурних центрів, бібліотек та мистецьких студій допомагають підтримати відчуття спільності й нормалізувати життя громад у тилу й на лінії зіткнення.

З метою підвищення рівня стійкості соціальної структури сталого розвитку в умовах війни доцільним є впровадження наступних заходів:

1. Впровадження Мереж соціальної адаптації на рівні громад. Це інтегрована модель, що поєднує муніципальні служби, НУО, освітні заклади та психологів у межах єдиної локальної платформи для допомоги внутрішньо переміщеним особам (ВПО), ветеранам і вразливим верствам населення. Така мережа координуватиме житлові потреби, працевлаштування, доступ до медичних та освітніх послуг, а також ментальне здоров'я.

2. Соціальний контракт на рівні громади. Це угода між місцевою владою, бізнесом і громадськими організаціями, яка передбачає зобов'язання кожної зі сторін щодо забезпечення базових стандартів соціального добробуту під час війни.

3. Пілотування мобільних «соціальних офісів». Для громад, які постраждали від бойових дій або знаходяться у важкодоступних зонах, доцільно створити мобільні офіси, які поєднують функції ЦНАПу, центрів зайнятості та соціального захисту. Це забезпечить оперативний доступ до документів, соціальних послуг, правової допомоги.

4. Впровадження «Системи раннього соціального реагування». Це цифровий інструмент (на кшталт «eСоціал») для моніторингу змін у структурі населення, рівні зайнятості, соціальних запитах у режимі реального часу, що дозволить органам влади та міжнародним донорам оперативно реагувати на нові виклики, зокрема – внаслідок нових хвиль міграції або ескалації бойових дій.

5. Освітньо-трудова хаби для ВПО та ветеранів. Доцільно створити хаби, де особи, які втратили роботу або повернулись з фронту, зможуть опанувати нові

професії, отримати психологічну реабілітацію й знайти працевлаштування через партнерські програми з бізнесом. Такі хаби мають бути фінансово підтримані державою, ЄС або через публічно-приватне партнерство.

6. Інтеграція цифрового волонтерства в національну соціальну політику. Створення єдиної платформи цифрового волонтерства дозволить фахівцям з ІТ, права, психології чи освіти допомагати віддалено – через консультації, навчання, супровід маломобільних груп населення, що особливо актуально під час активних бойових дій або евакуації.

Отже, запропоновані заходи забезпечення стійкості соціальної структури сталого розвитку в умовах війни сформуєть цілісну модель соціального реагування, яка базуватиметься на принципах децентралізації, інклюзивності, цифровізації та партнерства. Їх реалізація дозволить зміцнити соціальну згуртованість, зменшити соціальну напруженість та компенсувати деструктивні наслідки війни для вразливих груп населення. Водночас запропоновані інструменти сприятимуть не лише оперативному реагуванню на кризові виклики, а й закладенню основ для довгострокової трансформації соціальної політики у напрямі сталого розвитку.

3.2. Трансформація сфери стоматологічної медицини в умовах війни (на прикладі ТОВ «Демідов і Потеряйко»)

Медицина має безпосереднє значення для стійкості соціальної структури сталого розвитку, оскільки здоров'я є важливим чинником соціальної стабільності та розвитку суспільства в цілому. Стоматологічні послуги, як частина охорони здоров'я, мають кілька ключових аспектів, що взаємодіють із концепцією сталого розвитку, зокрема в контексті соціальної стійкості. Стоматологічні послуги сприяють збереженню здоров'я людей, зокрема запобігають захворюванням зубів і ясен, що може суттєво вплинути на загальну якість життя, працездатність, рівень

життя та соціальну інтеграцію. За відсутності доступу до належних медичних послуг, включаючи стоматологічні, можуть виникати проблеми зі здоров'ям, що обмежує соціальну активність людей і загрожує підвищенням соціальної нерівності. Сталий розвиток передбачає доступність соціальних послуг для всіх верств населення, незалежно від їх соціального статусу, доходів або місця проживання. Стоматологічна допомога є частиною цього процесу. У багатьох країнах існують проблеми з доступністю високоякісних стоматологічних послуг для малозабезпечених верств населення або в сільських районах, що призводить до соціальної ізоляції цих людей через відсутність можливості отримати необхідне лікування та догляд. Покращення доступу до таких послуг може посприяти підвищенню соціальної рівності та зниженню нерівності в суспільстві. Якість стоматологічних послуг прямо впливає на економічну продуктивність, оскільки здоров'я зубів і ротової порожнини є важливим для загального здоров'я людини. Медицина та стоматологія, що забезпечують здоров'я населення, підтримують економічну стабільність і сприяють продуктивності праці.

В умовах повномасштабної збройної агресії проти України надання медичних послуг, зокрема стоматологічних, вимагає кардинального переосмислення організаційних підходів, адаптації до підвищених ризиків та впровадження інноваційних рішень, спрямованих на збереження стабільності функціонування закладів охорони здоров'я. У таких надзвичайних умовах особливої актуальності набуває забезпечення безпеки як пацієнтів, так і медичного персоналу, підвищення ефективності внутрішньої комунікації, а також активна участь медичних установ у волонтерських та соціальних проєктах. Визначним прикладом успішної адаптації до умов війни є діяльність ТОВ «Демідов і Потеряйко», яке, незважаючи на численні виклики воєнного часу, продовжує стабільно надавати високоякісні стоматологічні послуги, демонструючи здатність до трансформації та стійкості в умовах системних загроз.

В рамках адаптації підприємства до умов війни було впроваджено комплекс заходів, спрямованих на забезпечення безперервності медичних послуг, безпеки пацієнтів і персоналу, а також підтримку соціальної відповідальності в умовах

воєнного стану. Основні заходи ТОВ «Демідов і Потеряйко» в умовах війни відображено в табл. 3.2.

Таблиця 3.2 – Заходи ТОВ «Демідов і Потеряйко» в умовах війни

№	Інновація	Короткий опис
1	Гнучка організація робочого процесу	Впроваджено гнучкий графік роботи з урахуванням безпеки; забезпечено автономне живлення і запаси матеріалів.
2	Психологічна підтримка персоналу	Організовано лекції з психоаналітиками для співробітників задля збереження ментального здоров'я.
3	Корпоративний додаток-портал	Розроблено цифрову платформу для комунікації: сповіщення, голосування, обговорення завдань, обмін документами в реальному часі.
4	Благодійний проєкт "Збережи усмішку дитині"	Безкоштовне лікування дітей-переселенців; матеріали надані компаніями INSPE та Ivoclar; проведено просвітницькі лекції.
5	Імплантація для військовослужбовців	Співпраця з БО "Дентал Хелп Україні" для безкоштовного протезування зубів 20 військовим сучасними імплантами.
6	Відкриття клініки "Total Dental Health Clinic for Kids" у м. Ірпінь	Перша ліцензована в регіоні клініка з наркозом для дітей; встановлені системи подачі кисню відповідно до стандартів МОЗ.

Джерело: розроблено автором на основі даних підприємства ТОВ «Демідов і Потеряйко»

Результати трансформаційних заходів, реалізованих ТОВ «Демідов і Потеряйко» в умовах повномасштабної війни, свідчать про високу адаптивність підприємства до екстремальних обставин та його здатність забезпечувати сталу діяльність у сфері охорони здоров'я. Сукупність вжитих заходів свідчить про наявність стратегічного бачення, гнучкості управлінських рішень і соціальної відповідальності бізнесу. Насамперед, переосмислення організації робочого процесу із впровадженням гнучкого графіку, автономного енергозабезпечення та створенням стратегічних запасів дозволило забезпечити безперервність надання

стоматологічних послуг навіть в умовах перебоїв з електропостачанням або загроз безпеці.

Значним елементом стійкості стало усвідомлення ролі ментального здоров'я в забезпеченні працездатності персоналу. Ініціативи щодо надання психологічної допомоги, зокрема організація освітніх лекцій з участю психоаналітиків, не лише сприяли зниженню рівня емоційного вигорання серед співробітників, але й створили більш підтримуюче соціальне середовище в колективі. Запровадження корпоративного цифрового порталу, як інструменту оперативної комунікації, забезпечило інформаційну єдність усіх структурних підрозділів, сприяло швидкому прийняттю рішень, прозорості управлінських процесів та підвищенню залученості персоналу до стратегічних і тактичних дій підприємства.

Особливу увагу заслуговує активна соціальна позиція підприємства. Участь у волонтерських ініціативах, реалізація благодійних проєктів, зокрема «Збережи усмішку дитині» у співпраці з компаніями INSPE та Ivoclar, а також лікування дітей внутрішньо переміщених осіб і військовослужбовців, свідчать про високий рівень гуманістичних цінностей, якими керується клініка. Надання безкоштовних стоматологічних послуг вразливим категоріям населення значною мірою посилює довіру до медичного бізнесу в умовах кризи, формуючи позитивний соціальний імідж закладу.

Ще одним вагомим напрямом стало укладення партнерства з БО «Дентал Хелп Україні», що дозволило забезпечити якісне імплантологічне лікування для військових, які зазнали тяжких травм унаслідок бойових дій. Ця ініціатива не лише підвищила якість життя пацієнтів, але й зміцнила позицію клініки як соціально орієнтованого підприємства.

Не менш важливим досягненням є відкриття спеціалізованої дитячої стоматологічної клініки Total Dental Health Clinic for Kids у м. Ірпінь, яка, завдяки ліцензованому доступу до препаратів для наркозу та використанню сучасних систем подачі кисню, створює новий рівень безпечного та комфортного лікування для дітей. Цей крок демонструє стратегічне розширення бізнесу з урахуванням реальних потреб регіону та державних стандартів безпеки в медицині.

Отже, діяльність ТОВ «Демідов і Потеряйко» в умовах війни є прикладом ефективного управління трансформаційними процесами, які охоплюють як внутрішню адаптацію до кризових умов, так і соціальне партнерство та розвиток нових напрямів послуг. Така модель функціонування дозволяє не лише зберегти стабільність бізнесу, а й робити вагомий внесок у підтримку суспільства в умовах війни, що має стратегічне значення для відновлення та розвитку медичної інфраструктури країни.

Колектив клініки представлений висококваліфікованими спеціалістами, що забезпечують індивідуалізований та комплексний підхід до кожного пацієнта. Для досягнення високої ефективності лікувального процесу застосовуються сучасні клінічні методики та технологічне обладнання провідних світових виробників, зокрема Sirona, Carl Zeiss і 3Shape. Виконання відповідальних стоматологічних маніпуляцій під мікроскопом сприяє підвищенню точності діагностики та терапевтичних втручань.

Клініка надає розширений спектр стоматологічних послуг, до якого входять герметизація фісур, лікування зубів у дітей під медикаментозним сном, хірургічне видалення надкомплектних і ретинованих зубів, ортодонтичне лікування із застосуванням брекет-систем, пластинок, елайнерів, кап, а також професійна гігієна порожнини рота. Значна увага приділяється створенню психологічного комфорту для дітей: перед проведенням лікування здійснюється адаптаційна підготовка з ознайомленням з медичним обладнанням, а після процедур пацієнти отримують заохочення у формі іграшок [50].

Трансформація стоматологічної галузі в умовах воєнного стану постає складним, але водночас критично важливим процесом. Практичний досвід ТОВ «Демідов і Потеряйко» свідчить про можливість забезпечення стабільного функціонування закладів охорони здоров'я навіть за умов надзвичайних викликів. Завдяки впровадженню гнучких управлінських рішень, адаптації організаційних процесів, дотриманню заходів безпеки, наданню психологічної підтримки персоналу та пацієнтам, а також участі у волонтерських ініціативах, клініці вдалося зберегти високий рівень стоматологічного обслуговування населення. У

перспективі післявоєнного розвитку доцільним є зосередження зусиль на побудові стійких стратегій відновлення та підвищенні адаптивності медичної сфери з метою забезпечення її доступності та якості для всіх соціальних груп.

3.3. Стратегії підвищення стійкості соціальної структури та медичних послуг у післявоєнний період

Забезпечення ефективного та доступного медичного обслуговування населення належить до конституційних зобов'язань держави, а збереження, охорона та зміцнення здоров'я громадян є одними з ключових пріоритетів національної політики у сфері сталого розвитку. Вирішення проблем, пов'язаних зі станом здоров'я населення, не може бути виключною компетенцією медичної галузі, адже воно потребує скоординованих дій усього суспільства, а також ефективного управління.

Воєнна агресія росії проти України, що триває з 2014 року, суттєво вплинула на фізичне й психічне здоров'я населення, функціональну спроможність системи охорони здоров'я, а також продемонструвала вразливість системи до наслідків тимчасової окупації, внутрішньої міграції та порушення доступу до медичної допомоги в окремих регіонах. Повномасштабне вторгнення у 2022 році загострило існуючі виклики, пов'язані з пандемією COVID-19, і поставило перед системою охорони здоров'я нові завдання, які виходять за межі реагування на надзвичайні ситуації, включаючи потребу в довгостроковому відновленні, адаптації та модернізації.

Навантаження на систему охорони здоров'я значно зросло через масштабні руйнування медичних закладів, зростання потреб у певних видах медичної допомоги, зокрема у сфері психічного здоров'я, реабілітації та судово-медичної експертизи, а також через пошкодження інфраструктури, що ускладнює логістику надання медичних послуг, реалізацію маршрутів пацієнта й ефективний розподіл

ресурсів. Ситуацію ускладнює міграція медичних працівників та пацієнтів, що потребує оперативного впровадження гнучких рішень щодо забезпечення універсального доступу до медичної допомоги. Водночас, це створює труднощі для збору достовірних даних, необхідних для ухвалення обґрунтованих управлінських рішень в умовах воєнного стану.

У зв'язку з цим, процес відновлення системи охорони здоров'я має відбуватися паралельно з її інституційним реформуванням, підвищенням ефективності управління та модернізацією підходів до надання медичних послуг. З метою стратегічного планування та координації цього процесу була розроблена та затверджена Стратегія розвитку системи охорони здоров'я України на період до 2030 року, а також визначено операційний план заходів щодо її реалізації на 2025–2027 роки [51].

Реалізація Стратегії запланована на період 2025–2030 років і відбувається в межах визначеної компетенції шляхом координації зусиль заінтересованих центральних і місцевих органів виконавчої влади, державних установ та організацій, органів місцевого самоврядування (за згодою), а також громадськості (за згодою). Стратегія реалізується у два етапи: перший охоплює 2025–2027 роки, другий – 2028–2030 роки. Кожен із цих етапів супроводжується операційними планами заходів, у яких визначено очікувані результати за окремими напрямками реалізації.

Розроблення зазначених операційних планів, а також здійснення моніторингу та оцінки прогресу виконання Стратегії покладається на Міністерство охорони здоров'я України. Ці процеси провадяться з урахуванням затверджених індикаторів моніторингу та за участю представників органів державної влади, а також, за згодою, представників наукових та експертних установ, міжнародних організацій, інститутів громадянського суспільства, постачальників медичних послуг і професійних об'єднань.

Інформаційною основою для моніторингу реалізації Стратегії слугують відповідні кількісні та якісні показники, що відображають ступінь досягнення запланованих результатів (табл. 3.3).

Таблиця 3.3 - Основні індикатори для моніторингу реалізації Стратегії розвитку системи охорони здоров'я України до 2030 року

№ з/п	Показник	2025	2026	2027	2028	2029	2030
1	Частка населення, яке уклало декларацію з лікарем первинної медичної допомоги, %	76,3	≤80	85	≤85	≤85	90
2	Частка населення, яке пройшло профілактичне медичне обстеження протягом року, %	10	-	20	-	-	30
3	Коефіцієнт материнської смертності (на 100 тис. живонароджених)	-	-	30	-	-	20
4	Коефіцієнт смертності дітей до 5 років (на 1000 живонароджених)	-	-	-	-	-	7,9
5	Показник уперше діагностованих випадків ВІЛ (на 100 тис. населення)	-	-	36	-	-	27,9
6	Показник уперше діагностованих випадків активного туберкульозу (на 100 тис. населення)	-	-	58,8	-	-	52,3
7	Частка бактеріологічних лабораторій, акредитованих за ДСТУ EN ISO 15189, %	15	25	40	60	80	100
8	Частка пацієнтів, яким призначено антибактеріальні препарати резервної групи, %	4	2	1	<1	<1	<1
9	Частка антибактеріальних препаратів групи доступу у споживанні населення, %	-	-	50	55	60	65
10	Частка лікарських засобів за міжнародною непатентованою назвою, що підлягають реімбурсації, %	>30	-	-	-	-	>40
11	Кількість оновлених клінічних стандартів і протоколів лікування, од.	≥30	≥30	≥30	≥30	≥30	≥30
12	Кількість розроблених професійних стандартів у сфері охорони здоров'я, од.	≤35	≤35	≤35	≤35	≤35	≤35

Джерело: розроблено автором на основі [51]

Для здійснення моніторингу ефективності реалізації положень Стратегії розвитку системи охорони здоров'я України на період до 2030 року передбачено застосування низки індикаторів результативності, що характеризують динаміку ключових аспектів функціонування галузі. Зокрема, до таких показників належать:

- частка населення, яке уклало декларацію з лікарем первинної медичної допомоги, що поступово зростає з 76,3 % у 2025 році до очікуваного рівня 90 % у 2030 році;

- відсоток осіб, які не лише підписали декларацію, але й пройшли профілактичне обстеження протягом року, має збільшитись з 10 % у 2025 році до 30 % у 2030 році;

- коефіцієнт материнської смертності, що планується зменшити до 20 випадків на 100 тис. живонароджених у 2030 році;

- коефіцієнт смертності дітей віком до п'яти років, для якого цільовим показником є 7,9 на 1000 живонароджених;

- показник вперше діагностованих випадків ВІЛ-інфекції, що має знизитись до 27,9 на 100 тис. населення;

- показник вперше виявлених випадків активного туберкульозу, який до 2030 року очікується на рівні 52,3 на 100 тис. населення.

Крім того, пріоритетним є забезпечення якості лабораторної діагностики: до 2030 року заплановано, що 100 % бактеріологічних лабораторій у закладах, які надають цілодобову стаціонарну медичну допомогу, будуть акредитовані відповідно до вимог ДСТУ EN ISO 15189.

Стійкість соціальної структури безпосередньо корелює з рівнем соціальної стабільності, порушення якої унеможлиблює ефективне функціонування соціальної сфери та нівелює потенціал її відновлення. У цьому контексті актуалізується необхідність комплексного виявлення ризиків та загроз, пошуку внутрішніх резервів зміцнення соціальної сфери, а також прискорення процесів соціально-економічного розвитку країни. Ключовими напрямками мають стати розробка дієвих механізмів, інструментів та методів впливу на чинники, що

підривають соціальну стійкість, та забезпечення їх ефективної реалізації в умовах трансформаційного суспільства.

У межах післявоєнного відновлення модернізація системи суспільних відносин має бути спрямована на її адаптацію до нових викликів та соціальних очікувань. Важливим є формування стратегічної та тактичної концепції забезпечення стійкості соціальної сфери, яка відповідатиме як зовнішнім загрозам, так і внутрішнім можливостям. Особливу увагу слід приділяти економічним відносинам, зокрема власності як визначальному чиннику соціального устрою, що формує передумови для економічної свободи, розвитку підприємництва, ринкової самореалізації та загального підвищення добробуту населення.

Створення умов для вільного вибору професійної діяльності, реформування відносин власності, лібералізація господарських зв'язків та забезпечення економічної стабільності виступають основою для формування нової якості соціальних відносин. При цьому надзвичайно важливим залишається зниження рівня тінізації економіки, подолання корупції та економічної злочинності, що дозволить посилити позитивний вплив економічних чинників на соціальний розвиток.

Особлива роль у забезпеченні стійкості соціальної структури належить формуванню середнього класу як носія соціально-економічної стабільності та драйвера соціальної мобільності. Розвиток зрілих відносин власності, зростання самозайнятості, незалежність суб'єктів господарської діяльності та наявність реальних механізмів соціального просування є необхідними умовами для відновлення та посилення соціальної інтеграції в умовах післявоєнної трансформації. У цьому контексті формування нової соціальної структури має спиратися на соціальні цінності, орієнтовані на людську гідність, самореалізацію та відповідальне ставлення до суспільства.

У післявоєнний період забезпечення стійкості соціальної структури набуває особливого значення, оскільки соціальна нестабільність чинить деструктивний вплив на добробут населення, рівень соціальної захищеності, функціонування ринку праці та зайнятість, спричиняючи формування утриманських настроїв,

деградацію трудового потенціалу та загрожуючи соціально-економічній стабільності загалом. У таких умовах зниження якості життя трансформується у загрозу не лише для окремої особи, а й для суспільства в цілому, що ставить під сумнів фундаментальні засади соціальної безпеки.

На основі прогностичних показників НБУ (табл. 3.4) щодо макроекономічного та соціального розвитку України на 2025–2027 роки можна здійснити аналітичний огляд ключових тенденцій, що характеризують динаміку соціальної структури та економічної стійкості в післявоєнний період.

1. Динаміка реального ВВП та інфляції. Очікуване поступове зростання реального ВВП (з 3,1% у 2025 році до 3,9% у 2027 році) свідчить про стабілізацію економічної активності та поступове відновлення після війни. Зниження індексу споживчих цін (з 12,7% у 2025 до 5,1% у 2027 році) та базової інфляції (з 8,9% до 3,1%) вказує на ефективну антиінфляційну політику та зміцнення цінової стабільності, що є позитивним фактором для соціального благополуччя.

Таблиця 3.4 - Прогностичні показники макроекономічного розвитку України в 2025-2025 рр.

Показники	2025	2026	2027
Номінальний ВВП, млрд грн	8915	9890	10860
Реальний ВВП	3,1	3,7	3,9
ІСЦ (середнє за період)	12,7	6	5,1
Базова інфляція	8,9	3	3,1
Номінальна заробітна плата (у середньому за період)	17	9,4	8,8
Рівень безробіття, % (МОП, у середньому за період)	10,9	10,5	10
Рівень зайнятості	56	59	61
Частка середнього класу у структурі населення, %	38	42	46
Частка тіньової зайнятості, %	26	26	24
Міграція, чиста, млн. осіб	-0,2	0,2	0,5

Джерело: розроблено автором на основі [52]

2. Ринок праці та зайнятість. Показники рівня безробіття демонструють поступове зниження (з 10,9% до 10%), що свідчить про активізацію економіки та

розширення можливостей працевлаштування. Водночас підвищення рівня зайнятості з 56% до 61% підтверджує поступове відновлення ринку праці. Це є ознакою зміцнення трудового потенціалу та підвищення соціальної включеності населення.

3. Динаміка доходів населення. Зростання номінальної заробітної плати на 17% у 2025 році з поступовим уповільненням темпів (до 8,8% у 2027 році) відповідає тенденції контролю над інфляційними процесами. Враховуючи зниження інфляції, реальні доходи населення зростатимуть, що позитивно впливає на рівень життя та соціальну стабільність.

4. Структурні зрушення у соціальному середовищі. Зростання частки середнього класу з 38% у 2025 році до 46% у 2027 році відображає поступове відновлення соціальної структури, зміцнення економічної самодостатності населення та підвищення рівня соціальної мобільності. Це є ключовим чинником формування стійкої соціальної моделі. Водночас частка тіньової зайнятості знижується лише на 2 відсоткові пункти (з 26% до 24%), що вказує на повільний прогрес у сфері детінізації економіки. Зниження тіньової активності потребує подальших інституційних реформ та зміцнення фіскальної дисципліни.

5. Міграційні процеси. Позитивне сальдо міграції, що переходить від мінус 0,2 млн осіб у 2025 році до плюс 0,5 млн осіб у 2027 році, свідчить про відновлення довіри до внутрішніх перспектив розвитку, повернення мігрантів та зростання привабливості країни для життя та праці, що створює умови для посилення людського капіталу.

Отже, прогнозні показники свідчать про позитивну динаміку макроекономічного та соціального відновлення України в період 2025–2027 років. Покращення економічних параметрів супроводжується поступовим зміцненням соціальної структури, зростанням частки середнього класу, відновленням ринку праці та зниженням міграційного відтоку. Водночас залишаються виклики, пов'язані з високим рівнем тіньової економіки та потребою в структурних реформах для досягнення довгострокової соціальної стійкості.

ВИСНОВКИ

На основі проведеного дослідження можемо сформулювати наступні висновки.

Визначено, що сталий розвиток розглядається як стратегічно спрямований, тривалий та збалансований процес трансформації соціально-економічної та екологічної систем, що передбачає узгодження інтересів особистості, суспільства, держави та природного середовища. Його метою є задоволення потреб сучасного покоління без порушення можливостей майбутніх поколінь у контексті обмежених ресурсів, викликів глобальної та національної безпеки, принципів соціальної справедливості, ефективної інституційної взаємодії та відповідального використання природних ресурсів. Концепція сталого розвитку базується на інтеграції трьох взаємопов'язаних складових – економічної, соціальної та екологічної, і реалізується через системну координацію відповідних дій, спрямованих на раціональне використання, збереження та відновлення природного середовища задля досягнення високого рівня якості життя населення.

Досліджено, що стійкість соціальної структури виступає одним із ключових компонентів сталого розвитку, що охоплює не лише забезпечення економічної стабільності, а й утвердження соціальної справедливості, гарантування екологічної безпеки та підтримання внутрішньої соціальної єдності. Така стійкість вимагає здатності суспільства адаптуватися до динамічних умов, ефективно реагувати на внутрішні й зовнішні загрози, а також зберігати цілісність соціального устрою в періоди криз. До основних факторів, що формують соціальну стійкість, належать ефективно функціонуюча система соціального захисту, доступність базових соціальних благ, належний рівень правової безпеки, а також розвиток інституцій, здатних оперативно відповідати на соціально-економічні виклики. Забезпечення соціальної стійкості потребує не лише стратегічного управління, але й упровадження превентивних механізмів, здатних мінімізувати прояви соціальної деструкції, що, у свою чергу, виступає фактором політичної, економічної, соціальної та культурної стабільності й основою сталого суспільного розвитку.

Обґрунтовано, що застосування відповідних аналітичних критеріїв уможлиблює здійснення комплексної оцінки рівня стійкості соціального середовища з урахуванням характеру соціальних взаємозв'язків, наявності ресурсної бази, ефективності інституційних механізмів реагування на ризики, а також ступеня залученості населення до процесів ухвалення рішень. Такий підхід формує підґрунтя для розробки адаптивних стратегій розвитку, що спрямовані на довготривале збереження стабільності соціально-економічних систем в умовах невизначеності та багатовимірних викликів сучасності.

Встановлено, що нормативно-правове забезпечення сталого розвитку в Україні має ієрархічну структуру, що охоплює стратегічні, програмні та інституційні елементи. Прийняття Цілей сталого розвитку до 2030 року стало ключовим етапом інтеграції соціальних, економічних і екологічних аспектів у політику. Національна економічна стратегія, узгоджена з цими цілями, сприяє системному управлінню на засадах сталості, а запровадження нефінансової звітності підвищує прозорість бізнесу. Загалом нормативно-правова база створює умови для реалізації принципів сталого розвитку в усіх сферах суспільства.

Досліджено, що Україна поступово впроваджує Цілі сталого розвитку, однак прогрес є нерівномірним. Позитивні результати спостерігаються щодо подолання бідності та голоду, хоча соціально-економічні диспропорції зберігаються. Вразливими залишаються сфери охорони здоров'я, освіти та гендерної рівності. Є досягнення в енергетиці та доступі до води, але з територіальними відмінностями. Проблемними залишаються молодіжне безробіття, інновації та кліматична політика. Для реалізації ЦСР необхідне усунення структурних бар'єрів і стимулювання інклюзивного та інноваційного розвитку.

Аналіз соціальної резистентності вказує на наявність потенціалу, зокрема високого рівня освіти, функціонування соціальних інституцій і зростання громадянської активності. Водночас наявні слабкі сторони - соціальна нерівність, неефективне управління та обмежений доступ до послуг у сільській місцевості. Це потребує реформування управлінської системи та інвестицій у соціальну

інфраструктуру. Євроінтеграція, цифровізація та міжнародна підтримка відкривають перспективи для посилення інклюзивності й прозорості управління.

Встановлено, що запропоновані заходи забезпечення стійкості соціальної структури сталого розвитку в умовах війни сформуєть цілісну модель соціального реагування, яка базуватиметься на принципах децентралізації, інклюзивності, цифровізації та партнерства. Їх реалізація дозволить зміцнити соціальну згуртованість, зменшити соціальну напруженість та компенсувати деструктивні наслідки війни для вразливих груп населення. Водночас запропоновані інструменти сприятимуть не лише оперативному реагуванню на кризові виклики, а й закладенню основ для довгострокової трансформації соціальної політики у напрямі сталого розвитку.

Досліджено, що практичний досвід ТОВ «Демідов і Потеряйко» свідчить про можливість забезпечення стабільного функціонування закладів охорони здоров'я навіть за умов надзвичайних викликів. Завдяки впровадженню гнучких управлінських рішень, адаптації організаційних процесів, дотриманню заходів безпеки, наданню психологічної підтримки персоналу та пацієнтам, а також участі у волонтерських ініціативах, клініці вдалося зберегти високий рівень стоматологічного обслуговування населення. У перспективі післявоєнного розвитку доцільним є зосередження зусиль на побудові стійких стратегій відновлення та підвищенні адаптивності медичної сфери з метою забезпечення її доступності та якості для всіх соціальних груп.

Визначено, що процес відновлення та реформування системи охорони здоров'я в Україні потребує комплексного підходу, що включає не лише модернізацію медичних послуг, але й удосконалення управлінських і інституційних структур. Затвердження Стратегії розвитку системи охорони здоров'я на період до 2030 року є важливим кроком у забезпеченні сталого розвитку цієї сфери. Реалізація Стратегії здійснюватиметься в два етапи, кожен з яких передбачає конкретні операційні плани і моніторинг прогресу. Залучення різних рівнів державних органів, громадськості та міжнародних партнерів до цього процесу забезпечить ефективну реалізацію плану та сприятиме досягненню

позитивних результатів у сфері охорони здоров'я в Україні. Прогнозні показники свідчать про позитивну динаміку макроекономічного та соціального відновлення України в період 2025–2027 років. Покращення економічних параметрів супроводжується поступовим зміцненням соціальної структури, зростанням частки середнього класу, відновленням ринку праці та зниженням міграційного відтоку. Водночас залишаються виклики, пов'язані з високим рівнем тіньової економіки та потребою в структурних реформах для досягнення довгострокової соціальної стійкості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Brundtland G.H. Our Common Future. Oxford University Press, 1987.
2. Daly H. Towards some operational principles of sustainable development. *Ecological Economics*, 1990.
3. Elkington J. *Cannibals with Forks: The Triple Bottom Line of 21st Century Business*. Capstone, 1998.
4. Pearce D., Barbier E., & Markandya A. *Blueprint for a Green Economy*. Earthscan, 1989.
5. Rockström J., et al. A safe operating space for humanity. *Nature*, 2009.
6. Куценко В., Гарашук О., Топчій О. Пріоритетні напрями та принципи реалізації державної політики щодо забезпечення сталого розвитку. *Економіка природокористування і сталий розвиток*. 2019. С. 40-47.
7. Холявко Н.І., Жаворонок А.В., Попело О.В., Колоток М.О. Вплив вищої освіти на сталий розвиток національної економіки. *Economic Synergy*. 2022. № 1-2. С. 141-153.
8. Лелеченко А.П. Феномен поняття «сталий розвиток». *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2017. № 12. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1649>
9. Лазарева О.В. Особливості сталого розвитку сільськогосподарського землекористування. *Scientific review*. 2015. № 14.. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/145611347.pdf>
10. Коваленко Ю.О. Підходи щодо оцінки сталого розвитку регіонів на основі соціо-еколого-економічних показників. *Менеджер. Серія: Економіка*. 2020. № 3 (88). С. 45-55.
11. Ковалевська А.В., Зеленський С.В., Петрова Р.В. Стійкий розвиток міст: сутність поняття та передумови впровадження. *Social Economics*. 2017. № 1. С. 69-75.

12. Самойлик Ю.В. Особливості управління сталим розвитком сільськогосподарських підприємств у глобальному середовищі. *Економіка і організація управління*. 2016. № 4 (24). С. 237-244
13. Ляшевська О.І. Система державної політики сталим розвитком регіонів. *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління*. 2015. Вип. 2. С. 202-209
14. Засєкіна Т.М., Тишковець М.Д. Питання сталого розвитку у шкільних програмах. *Матеріали міжнародного науково-практичного форуму "Сучасні наукові дослідження на шляху до євроінтеграції"*. 2019. С. 343-346.
15. Квятковська Л.А. Реалізація принципів концепції сталого розвитку в діяльності підприємства. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2013. Вип. 1. С. 85-89.
16. Економіка України: шоківі впливи та шлях до стабільного розвитку / О.Г. Білоцерківець, Т.В. Булай, Н.Ю. Гончар [та ін.]; за ред. І.В. Крючкової; НАН України; Ін-т екон. та прогнозування. К., 2010. 480 с.
17. Скуратівський В.А. Соціальна політика: [навч. посіб.] / В.А. Скуратівський, О.М. Палій, Е.М. Лібанова. К.: УАДУ, 2003. 365 с.
18. Державна політика в соціо-гуманітарній сфері: [підручник] / В.А. Скуратівський, В.П. Трощинський, П.К. Ситник [та ін.]; за заг. ред. В.А. Скуратівського, В.П. Трощинського. К.: НАДУ, 2010. 284 с.
19. Приятельчук А.О. О.М. Іщенко Соціальна безпека в контексті управління розвитком суспільних відносин. *Альманах. Філософські проблеми гуманітарних наук*. К.: Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. 2010. № 19. С. 135-140
20. Штундер І.О. Природа стійкості соціальної сфери в умовах шоківих впливів. *Економіка і суспільство*. Випуск # 11 / 2017 URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/11_ukr/2.pdf
21. Стратегія сталого розвитку: Підручник / [В.М.Боголюбов, М.О. Клименко, Мельник Л.Г., О.О. Ракоїд]. За редакцією професора В.М.Боголюбова і К.: ВЦ НУБІПУ, 2018. 446 с.

https://fpk.in.ua/images/biblioteka/4bac_finan/Bogolubov_Strategij-stalogo-rozvtuku.pdf

22. Krebs V. The Social Life Of Routers. *The Internet Protocol Journal*. 2000. Vol. 3, no. 4 (13 April).P. 14-25. URL: https://www.researchgate.net/publication/242530132_The_Social_Life_of_Routers_Aplying_Knowledge_of_Human_Networks_to_the_Design_of_Computer_Networks
23. Social Network Analysis and other analytical tools. Headquarters, Department of the Army. URL: <https://irp.fas.org/doddir/army/fm3-24.pdf>
24. Etzion D., Aragon-Correa A. Big Data, Management, and Sustainability: Strategic Opportunities Ahead. *Organization & Environment*. 2016. Vol. 29. Is. 2. P. 147-155.
25. Андрушків Б. М. Інноваційні засоби формування концепції оцінювання сталого розвитку у системі: підприємство – галузь – регіон – держава (євроінтеграційні аспекти). *Український журнал прикладної економіки*. 2016. № 2 (1). С. 6-17.
26. Stankeviciute, Z., & Kunskaia, S. (2021). Towards to sustainable development: theoretical research. *Research Journal*, 26, 202–220. doi: 10.13165/PSPO-21-26-01.
27. Sterling E., Cullman G. Culturally Grounded Indicators of Resilience in Social-Ecological Systems. 2017. URL: https://www.researchgate.net/publication/319968487_Culturally_Grounded_Indicators_of_Resilience_in_Social-Ecological_Systems
28. Кравченко М. О. Системно-структурна концепція економічної стійкості підприємств: монографія. Київ : ПП Вишемирський В. С., 2017. 460 с.
29. Seuring, S., & Gold, S. (2013). Sustainability management beyond corporate boundaries: From stakeholders to performance. *Journal of Cleaner Production*, 56(1), 1-6. doi: 10.1016/j.jclepro.2012.11.033
30. Stankeviciute, Z., & Kunskaia, S. (2021). Towards to sustainable development: theoretical research. *Research Journal*, 26, 202–220. DOI: 10.13165/PSPO-21-26-01.

31. Transforming our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development.
URL: <https://sdgs.un.org/sites/default/files/publications/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf>
32. Національна доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна». 2017. URL: https://ukraine.un.org/sites/default/files/2020-06/SDGs_NationalReportUA_Web_1.pdf
33. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року. Указ Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019>
34. Завдання та індикатори досягнення цілей сталого розвитку в Україні на період до 2030 року URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/ind.80/bookmtd-goalsalbum110pagesok-3.pdf>
35. Цілі сталого розвитку та Україна | Кабінет Міністрів України <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/cili-stalogo-rozvitku-ta-ukrayina>
36. Указ Президента Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>
37. Розпорядження Кабінету Міністрів Про схвалення Завдання щодо досягнення Цілей сталого розвитку на період до 2030 року та індикаторах їхнього досягнення URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1190-2024-%D1%80#Text>
38. Постанова Кабінету Міністрів Про Національну економічну стратегію на період до 2030 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#n25>
39. Розпорядження Кабінету Міністрів Про схвалення Стратегії запровадження підприємствами звітності із сталого розвитку 18.10.2024 № 1015-р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1015-2024-%D1%80#Text>
40. Sachs J.D., Lafortune G., Fuller G. The SDGs and the UN Summit of the Future. Sustainable Development Report 2024. Paris : SDSN, Dublin : Dublin University Press. 2024. URL:

<https://s3.amazonaws.com/sustainabledevelopment.report/2024/sustainable-development-report-2024.pdf>

41. Sustainable Development Report 2024. Paris : SDSN, Dublin : Dublin University Press. 2024. URL:

<https://s3.amazonaws.com/sustainabledevelopment.report/2024/sustainable-development-report-2024.pdf>

42. Кількість зареєстрованих безробітних (2000-2025) URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/unemploy/register/>

43. ВВП України [2025] ► ВВП на душу населення в Україні URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/>

44. Міністерство економічного розвитку і торгівлі. Національна доповідь «Цілі Сталого Розвитку: Україна». 2017. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/natsionalna-dopovid-csr-Ukrainy.pdf>

45. Бицюра, Ю., Манжула, Є., & Ілюхіна, В. (2025). Проблеми забезпечення сталого розвитку в Україні. *Сталий розвиток економіки*, (1 (52), 49-55). URL: <https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/view/1146>

46. Сталий розвиток і цифрові інновації: монографія / за заг. ред. Буркинського Б.В. та ін.; НАН України, МОН України, ДУ «Ін-т ринку та екон.-екол. дослідж.», Держ. ун-т інтелект. технологій і зв'язку. Одеса : ДУ «ІРЕЕД НАНУ», 2024. 543 с

47. Сталий розвиток – XXI століття. Дискусії 2020: колективна монографія / за ред. проф. Хлобистова Є.В. Національний університет “Києво-Могилянська академія” Київ, 2020. 469 с.

48. Караїм О. А. Стратегія сталого розвитку: Конспект лекцій. Луцьк: ВНУ імені Лесі Українки, 2023. 164 с. <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi76/0056518.pdf>

49. Сайт Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України. 2023. Дитяча бідність: прогнозні оцінки впливу війни на стан домогосподарств з дітьми. URL: <https://idss.org.ua/arhiv/Ukraine%20Child%20Poverty%20Brief%202023%20ukr.pdf>

50. Дитяча стоматологія Ірпінь. *Дитяча стоматологія Ірпінь*. URL: https://kids.dpdp.com.ua/?utm_source.

51. Про схвалення Стратегії розвитку системи охорони здоров'я на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках від 17.01.2025 № 34-р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/34-2025-%D1%80#Text>

52. Інфляційний звіт, квітень 2025 року URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/inflyatsiyniy-zvit-kviten-2025-roku>

Звіт подібності

метадані

Назва організації

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman KNEU

Заголовок

Гуменна С.Л._Аналітичний інструментарій оцінювання резистентності соціальної структури сталого розвитку

Автор Науковий керівник / Експерт **Гуменна**

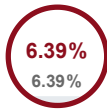
С.Л.Колядич О.І.

підрозділ

кафедра економічної теорії

Обсяг знайдених подібностей

Коефіцієнт подібності визначає, який відсоток тексту по відношенню до загального обсягу тексту було знайдено в різних джерелах. Зверніть увагу, що високі значення коефіцієнта не автоматично означають плагіат. Звіт має аналізувати компетентна / уповноважена особа.

КП 1

25

Довжина фрази для коефіцієнта подібності 2

КП 2

15385

Кількість слів

КЦ

124385

Кількість символів

Тривога

У цьому розділі ви знайдете інформацію щодо текстових спотворень. Ці спотворення в тексті можуть говорити про МОЖЛИВІ маніпуляції в тексті. Спотворення в тексті можуть мати навмисний характер, але частіше характер технічних помилок при конвертації документа та його збереженні, тому ми рекомендуємо вам підходити до аналізу цього модуля відповідально. У разі виникнення запитань, просимо звертатися до нашої служби підтримки.

Заміна букв		1
Інтервали		0
Мікропробіли		2
Білі знаки		0
Парафрази (SmartMarks)		73

Подібності за списком джерел

Нижче наведений список джерел. В цьому списку є джерела із різних баз даних. Колір тексту означає в якому джерелі він був знайдений. Ці джерела і значення Коефіцієнту Подібності не відображають прямого плагіату. Необхідно відкрити кожне джерело і проаналізувати зміст і правильність оформлення джерела.

10 найдовших фраз

Колір тексту

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	НАЗВА ТА АДРЕСА ДЖЕРЕЛА URL (НАЗВА БАЗИ)	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
1	Бицюра Publishing House "Helvetica" (Видавничий дім "Гельветика") 1/2/2025	43 0.28 %
2	Бицюра Publishing House "Helvetica" (Видавничий дім "Гельветика") 1/2/2025	29 0.19 %